

บทที่ 4 อะไรคือสิ่งที่เรารู้

หัวเรื่อง

- อะไร คือ สิ่งที่เรารู้
- ประเภทของจิตนิยม
- ประเภทของสัจنيยม

สาระสำคัญ

- ธรรมชาติของสิ่งที่เรารู้
- สัจنيยม จิตนิยม
- ทฤษฎีว่าด้วยความรู้ของปรัชญาปัจจินิยม
- การวิเคราะห์และพิสูจน์ความจริง

จุดมุ่งหมาย

- เมื่อได้ศึกษาบทที่ 4 เรื่อง อะไรคือสิ่งที่เรารู้ จบแล้ว นักศึกษาสามารถ
- อธิบายธรรมชาติของสิ่งที่เรารู้
 - จำแนกประเภทของทฤษฎีความรู้
 - บอกลักษณะที่แตกต่างกันของทฤษฎีความรู้
 - อธิบายทฤษฎีจิตนิยม แบบอัตโนมัติ
 - เปรียบเทียบทฤษฎีจิตนิยมแบบอัตโนมัติ กับ จิตนิยมแบบวัดถูกวัดผิด
 - วิเคราะห์ความรู้ กับ ความคิดว่า เป็นสิ่ง จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอย่างไร

บทที่ 4

อะไรคือสิ่งที่เรารู้

ปัญหา : เรารู้อะไร ? อะไรคือธรรมชาติของสิ่งที่เรารู้ ? เรารู้สิ่งที่มีอยู่นอกตัวเราหรือเรารู้เพียงแต่จิต ?

ได้มีปรัชญาเมื่อหลายท่านได้พยายามตอบปัญหาดังกล่าวนี้ จึงทำให้เกิดลัทธิปรัชญาขึ้นหลายสำนัก คือ สัจฉินิยม (Realism) และจิตนิยม (Idealism) แล้วแต่แก้ไขของก็ไปอีกทั้งสัจฉินิยมและจิตนิยม ซึ่งต่างก็พยายามตอบปัญหาเหล่านี้

1. สัจฉินิยมแบบธรรมดา (Naive or Popular Realism)

สามัญชนเชื่อว่า สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรามีอยู่จริงตามสภาพว่า ไม่ขึ้นอยู่กับจิตไม่รู้ว่าจิตจะรู้หรือไม่ก็ตาม ความรู้ก็คือสำเนาหรือสิ่งที่แทนสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น สัจฉินิยมเป็นลัทธิที่ยอมรับว่า โลกภายนอกมีอยู่จริง ไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของจิต

สัจฉินิยมแต่เดิมมี 2 ประเภท คือ

1. สัจฉินิยมแบบธรรมดา คือ ความเชื่อเช่นเดียวกับสามัญชน ถือว่าสารเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างอิสระจากความรู้ จิตจะรับรู้หรือไม่ก็ตามสารก็มีอยู่อย่างนั้น

2. สัจฉินิยมทางวิทยาศาสตร์หรือสัจฉินิยมเชิงวิจารณ์ (Scientific or Critical Realism)

ตามทัศนะของพากสัจฉินิยมแบบธรรมดาหรือสัจฉินิยมทั่วไป ความคิดก็คือสิ่งแทนวัตถุ

ภายหลังที่แท้จริงซึ่งมีอยู่พร้อมกับคุณภาพของมัน คุณภาพทั้งหมดของสรรพมีอยู่จริง มีอยู่ในธรรมชาติตามสภาพ แล้วคงอยู่ด้วยตัวมันเอง

ฉะนั้น สี เสียง กลิ่น รส ร้อน เย็น เป็นต้น จะเป็นคุณภาพที่มีอยู่จริงตามสภาพ เช่นเดียวกับคุณภาพปฐมภูมิของสรรพ คือ การกินที่ ความแข็ง การหยุดนิ่ง การเคลื่อนที่ ความแกร่ง ฯลฯ จห์น ล็อก ประการสอนลัทธิสัจنيยมทางวิทยาศาสตร์ หรือสัจنيยมเชิงวิจารณ์ โดยแบ่งคุณภาพของสรรพออกเป็น 2 ชนิด คือ

- 1) คุณภาพปฐมภูมิ (Primary quality)
- 2) คุณภาพทุติยภูมิ (Secondary quality)

คุณภาพปฐมภูมิ ได้แก่ การกินที่ ความแกร่ง การหยุดนิ่ง การเคลื่อนที่ ความแข็ง และอื่น ๆ

คุณภาพทุติยภูมิ ได้แก่ สี เสียง กลิ่น รส ร้อน เย็น เป็นต้น

ล็อกถือว่า คุณภาพปฐมภูมิเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง เป็นคุณภาพที่แท้จริงของสรรพ ส่วนคุณภาพทุติยภูมิเป็นเพียงแต่สรรพ ส่วนคุณภาพทุติยภูมิเป็นเพียงแต่สิ่งที่จิตคิดขึ้น การแบ่งคุณภาพออกเป็น 2 ชนิดดังกล่าว อาจสืบสายย้อนไปถึงสมัยกรีก ได้แก่ พากปรามานุนิยม (Atomists) แล้ว เดส์การ์ดส์, สปีโนเซ่, อาบบ์ และล็อกก์รับเอาไว้

ล็อกได้แบ่งแยกคุณภาพทั้ง 2 อย่างได้ชัดเจนกว่า ดังจะเห็นได้ดังต่อไปนี้

สี เสียง กลิ่น รส ร้อน เย็น ซึ่งเป็นคุณภาพทุติยภูมิเปลี่ยนไปตามเหตุปัจจัย วัตถุเดียวกัน ปรากฏต่อบุคคลแต่ละคนไม่เหมือนกัน หรือบุคคลคนเดียวกันต่อเวลา ก็เปลี่ยนแปลงอีก สิ่งที่คนหนึ่งรู้เห็น แต่ปรากฏแก่องค์บุคคลหนึ่งว่าขม

ฉะนั้น ล็อกจึงย้ำว่า คุณภาพทุติยภูมิทั้งหลายมิใช่คุณภาพที่แท้ของสรรพ แต่มันเป็นเพียงสิ่งซึ่งอาศัยจิตรับรู้เท่านั้น มันเป็นเพียงความคิด หรือข้ออยู่กับจิตที่ไปสัมผัสรับรู้มัน จึงเรียกว่า คุณภาพทุติยภูมิ (Secondary quality)

ผลกระทบเมื่อมิใช่จะมีส่วนร่วมในตัวมันเอง แต่มันสามารถสร้างสรรค์ส่วนร่วมของมันเองได้ แต่ไม่สามารถสัมผัสถึงส่วนร่วมของมันเอง กับล็อก สี เสียง กลิ่น รส อุณหภูมิ คือ ร้อน เย็น ก็ขึ้นอยู่กับจิตที่รับรู้มัน มิใช่คงอยู่ด้วยตัวมันเอง ถ้าไม่มีตาหรือตาบอดก็ไม่รู้ว่าสีอะไร มีแต่เสียง ไม่มีหู ก็รับรู้ไม่ได้ว่าเป็นเสียงอะไร มีแต่รส ไม่มีลิ้น ก็ไม่รู้ว่ารสเปรี้ยวหรือหวาน

ถ้าตาไม่เห็นสี หูไม่ฟังเสียง จมูกไม่ดมกลิ่น ลิ้นไม่ลิ้มรส กายไม่ยอมสัมผัสอุณหภูมิ สี เสียง กลิ่น รส และอุณหภูมิก็อยู่ไม่ได้ เป็นอันสูญหายหมดไป

จะนั้น สิ่งเหล่านี้จึงไม่ใช่คุณภาพที่แท้จริงของสสาร เป็นเพียงความรู้สึกทางประสาท สัมผัสที่อาศัยจิตสร้างขึ้น โดยอาศัยคุณภาพปฐมภูมิซึ่งเป็นคุณภาพที่แท้จริงของสสาร ลอก จึงเรียกว่าคุณภาพทุติยภูมิ (Secondary quality)

ส่วนการกินที่ ความแกร่ง การเคลื่อนที่ ความแข็ง ขนาด รูปร่าง จัดเป็นคุณภาพที่แท้จริงเป็นคุณภาพปฐมภูมิ (คุณภาพเดิม) ของสสาร ซึ่งคุณภาพทุติยภูมิได้อาศัยແงอยู่ ลอก จึงเรียกว่า คุณภาพปฐมภูมิ (Primary quality) เป็นคุณภาพสากลและถาวรส่องอยู่ในสสาร ไม่เสือกกระแสและเทศะ

ลอกถือว่า สภาพที่แท้จริงของสสารรู้ไม่ได้ และไม่สามารถที่จะรู้ได้ มันเป็นรากฐาน ของคุณภาพปฐมภูมิ ลอกจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้สนับสนุนสัจنيยมทางวิทยาศาสตร์หรือสัจنيยมเชิง วิจารณ์

วิจารณ์สัจنيยมของลอก

1) สัจنيยมของลอกเป็นการก้าวไปสู่จิตนิยม และเป็นสัจنيยมชนิดครึ่งหนึ่ง จิตนิยม ครึ่งหนึ่ง เมื่อพูดถึงคุณภาพปฐมภูมิเป็นสัจنيยม เมื่อพูดถึงคุณภาพทุติยภูมิเป็นจิตนิยม แต่เรา ไม่อาจแบ่งแยกระหว่างคุณภาพปฐมภูมิกับคุณภาพทุติยภูมิตามอำเภอใจโดยปราศจากเหตุผล

2) สัจنيยมทางวิทยาศาสตร์ไม่ทนต่อการพิสูจน์ด้วยเหตุผลได้ ข้อเท็จจริงที่ใช้เป็นพื้นฐาน ในการแบ่งแยกระหว่างคุณภาพปฐมภูมิกับคุณภาพทุติยภูมิ เป็นความจริงที่ว่าคุณภาพของ สสารถาวรหรือสากลกว่ากัน

ถ้าพูดว่าคุณภาพปฐมภูมีจริงตามสภาวะ ส่วนคุณภาพทุติยภูมิขึ้นอยู่กับจิต เรียกว่า เป็นการเข้าใจผิดกันนัดตามที่มาร์винได้ชี้ให้เห็น ได้แก่ เข้าใจผิดที่ว่าสิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตัวมันเอง คงทงถาวรและเป็นสากล ส่วนที่มีอยู่โดยอาศัยจิตเปลี่ยนแปลงไปไม่คงทนถาวร

3) การไม่ยอมรับว่าคุณภาพทุติยภูมิคงอยู่ตามสภาวะ ไม่มีเหตุผลพอ เมื่อถือว่า คุณภาพ ปฐมภูมิคงอยู่ด้วยตัวมันเองตามสภาวะ คุณภาพทุติยภูมิก็ควรคงอยู่ด้วยตัวมันเองตามสภาวะ เช่นเดียวกัน ความเชื่อแบบแรกเป็นของพวกลัทธิสัจنيยมแนวใหม่ (Neo-Realists) ส่วนความเชื่อถือ แบบหลังเป็นของเบอร์คเลีย (Berkeley) บิดาแห่งจิตนิยมสมัยใหม่

4) เหตุผลเช่นเดียวกันที่ลอกใช้ได้ແยังว่า คุณภาพทุติยภูมิ (คุณภาพอาศัย) ไม่มีอยู่จริง ตามสภาวะ สามารถนำมาใช้กับคุณภาพปฐมภูมิ (คุณภาพเดิม) ว่าไม่มีอยู่จริงตามสภาวะ เช่นกัน ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1) ถ้าหากคุณภาพทุติยภูมิ เช่น สี เสียง กลิ่น รส เป็นอาทิ "ไม่สามารถมองอยู่ด้วยตัวมันเอง นอกจากมันจะอาศัยประสบการณ์สัมผัสศีริ ตา หู จมูก ลิ้น เป็นต้น ด้วยเหตุผลตั้งกล่าวมาถือว่ามันเป็นเพียงความคิดที่อาศัยจิต คุณภาพปฐมภูมิ เช่น การกินที่ ความแข็ง เป็นต้น ก็มีอยู่ เพราะอาศัยประสบการณ์สัมผัส

ดังนั้น ก็อาจเรียกได้ว่ามันเป็นเพียงความคิดที่อาศัยจิตเช่นเดียวกัน ประสบการณ์สัมผัส อันเดียวกันที่ช่วยให้เห็นสิ่งต่าง ๆ เคลื่อนที่และช่วยให้เราเห็นสิ่งนั้น ๆ พร้อมกับคุณภาพ อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน หากสักบุญภูมิ ศีริ ร้อน เย็น มีอยู่ไม่ได้ถ้าปราศจากตาเห็นกับกายสัมผัส แล้วใช่ร การกินที่และความแข็งก็ไม่ได้ถ้าปราศจากการเห็นด้วยตาและจับต้องด้วยกาย

2) ถ้าหากถือว่าคุณภาพทุติยภูมิของสาร เป็นเพียงความคิดที่อาศัยจิต เพราะมันเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุและปัจจัย เมื่อเป็นเช่นนั้นคุณภาพปฐมภูมิก็เช่นเดียวกัน เป็นเพียงความคิดที่อาศัยจิต เพราะมันเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุและปัจจัยเช่นเดียวกัน เช่น ขนาดของสิ่งหนึ่ง ยอมปรากฏเปลี่ยนแปลงไปตามระยะทางที่มองดู ต้นไม้มองดูใกล้ ๆ จะปรากฎให้เห็นเป็นต้นใหญ่ หากมองแต่ไกลจะปรากฎให้เห็นเป็นต้นเล็กนิดเดียว

สิ่งหนึ่งปรากฎว่าหนักสำหรับคนหนึ่ง อีกคนหนึ่งยกดูเห็นว่าเบาทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งเดียวกัน ฉะนั้น การกินที่น้ำหนักก็จัดว่าเป็นความคิดที่เกิดจากจิต

3) โดยเหตุที่คุณภาพปฐมภูมิกับคุณภาพทุติยภูมิไม่อาจจะรับรู้โดยแยกมันออกจากกันได้ ฉะนั้น มันจะต้องเป็นเช่นเดียวกัน หากคุณภาพทุติยภูมิเป็นความคิดที่อาศัยจิต คุณภาพปฐมภูมิก็เป็นความคิดที่อาศัยจิตเช่นเดียวกัน เมื่อมองดูเราไม่สามารถจะดูการกินที่โดยปราศจากสิ่งนั้น ทั้งการกินที่กับสีจะต้องเป็นความคิดที่จิตสร้างขึ้น

4) ตามทัศนะของสัจنيยมทางวิทยาศาสตร์ สี กลิ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นคุณภาพทุติยภูมิ จัดเป็นอนุชนิดต่าง ๆ ของสาร แต่คุณภาพไม่อาจได้จากปริมาณและคุณภาพปฐมภูมิก็เป็นเพียงนามธรรมที่ไม่มีสิ่รอรับ ถ้าปราศจากคุณภาพทุติยภูมิ

อนึ่ง โปรดทำความเข้าใจไว้ก่อนว่า สัจنيยมเชิงวิจารณ์ของล็อก ไม่ใช่อันเดียวกันกับ สัจنيยมเชิงวิจารณ์ (Critical Realism) ของปรัชญาเมืองคีบูบัน

2. จิตนิยมอัตวิสัยหรือจิตภาพนิยม (Subjective Idealism or Mentalism)

約瑟夫 เบอร์เคลีย (George Berkeley : 1683—1753) ได้ปรับปรุงประจักษ์นิยมของล็อก ให้มีเหตุผลดีขึ้นกว่าเดิม จึงกล่าวรูปมาเป็นจิตนิยม เข้าได้กับวิถีจิตนิยมไว้ในหนังสือทั้ง 3 เล่ม ของเข้า คือ

1. Essay towards a New Theory of Vision (1709)
2. The Principles of Human Knowledge (1710)
3. Three Dialogues between Hylas and Philonous (1713)

ปรัชญาของเบอร์คเลย์เกิดจากการพัฒนาแนวความคิดของล็อก เช่นได้พยายามปรับปรุงแก้ไขปรัชญาประจักษนิยมของล็อกแล้วสร้างปรัชญาของตัวเองขึ้น มีชื่อเฉพาะว่า Subjective Idealism บางที่ก็เรียกว่า Mentalism บ้าง Spiritualism บ้าง Immaterialism บ้าง Solipsism บ้าง ดังจะได้อธิบายต่อไป

คำว่า Subjective ใช้กันในภาษาไทยว่า อัตตันย หรืออัตติวิสัย สิ่งที่เรียกว่า อัตตันย หรือ อัตติวิสัย หมายความว่ามีอยู่เฉพาะในใจของแต่ละคน แล้วแต่ใจใจนึกขึ้นมาเอง เช่น ข้อสอบที่เรียกว่า “แบบอัตตันย” หมายถึงข้อสอบที่ผู้สอบจะต้องเขียนบรรยายเอง ใช้คำพูดของตนเองตอบ แล้วแต่จะนึกได้

อนึ่ง ผู้ตรวจสอบก็ให้คำแนะนำตามความคิดของตน ฉะนั้น เมื่อใช้ประกอบเข้ากับคำว่า Idealism ก็หมายถึงปรัชญาจิตนิยมแบบอัตติวิสัย หรือจิตนิยมแบบจิตวิสัย ซึ่งตรงกันข้ามกับ Objective Idealism จิตนิยมแบบวัตถุวิสัยของเชเกล ทัศนะของจิตนิยมอัตติวิสัยของเบอร์คเลย์มีลักษณะดังนี้

สาร ได้แก่ กลุ่มคุณภาพที่รวมกันเข้า คุณภาพของสารทั้งคุณภาพปฐมภูมิและคุณภาพทุติยภูมิใช่อะไรอื่น นอกจากความคิดที่จิตสร้างขึ้น เบอร์คเลย์ถือว่าสิ่งต่าง ๆ มีอยู่ เพราะมันเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ (Esse Est Percipi) หากความรู้ทั้งหมดเกิดจากประสบการณ์ตามที่ลอกกล่าวไว้ เราไม่รู้อะไรเลยนอกจากวุฒิความคิดของเราเอง เพราะสิ่งที่เรารับรู้คือความคิดที่จิตสร้างขึ้น

ฉะนั้น การพูดถึงสารที่มีอยู่นอกเหนือไปจากจิต เป็นการสันนิษฐานที่งมงายและเกินความเป็นจริง

ตามทัศนะของเบอร์คเลย์ ไม่มีโลกภายนอก คุณภาพของโลกก็ไม่มี ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพปฐมภูมิหรือทุติยภูมิ สรุปแล้วคุณภาพทั้งหมด ได้แก่ ความคิดที่จิตสร้างขึ้น

โลกภายนอกไม่ร้อน ไม่เย็น ไม่สว่าง ไม่มืด ไม่หวาน ไม่เบรี้ยว ไม่หอม ไม่เหม็น ไม่กินที่ ไม่แกร่ง ไม่เคลื่อนที่ ทั้งไม่หยุดนิ่ง โลกพร้อมทั้งคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพปฐมภูมิ หรือคุณภาพทุติยภูมิ ก็มิใช่อะไรอื่นนอกจากความคิดที่จิตสร้างขึ้น ความคิดดังกล่าวมิได้สร้างขึ้นมาจากการจิตมนุษย์ แต่พระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้บันดาลให้เราคิด พระองค์เป็นตัวเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกทางประสาทสัมผัส พระองค์ทรงสร้างความรู้สึกทางประสาทสัมผัสในจิตมนุษย์ ตามกฎที่ได้กำหนดไว้

เบอร์คลายยอมรับว่ามีจิตเท่านั้น ยอมรับห้องจิตมนุษย์และจิตพرهผู้เป็นเจ้า จิตมนุษย์มีขอบเขตจำกัด (อันตะ = finite) ส่วนจิตพرهผู้เป็นเจ้าไม่มีขอบเขตจำกัด (อันनตะ = infinite) เขาไม่ยอมรับว่าโลกภายนอกมีจริง

ฉะนั้น ลักษณะของเขาก็ได้ชื่อว่า จิตนิยมแบบอัตวิสัย (Subjective Idealism)

เบอร์คลายมีเหตุผลดังต่อไปนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าคุณภาพปฐมภูมิก็ขึ้นอยู่กับจิต มิใช่ มีอยู่จริงโดยสภาพของมันเอง

1) การกินที่ ความแข็ง จำนวนการหดตัว การเคลื่อนที่ เป็นต้น ซึ่งมีชื่อว่าคุณภาพ ปฐมภูมิ กูกูรับรู้โดยจิต ฉะนั้น คุณภาพปฐมภูมิจึงเป็นความคิดที่จิตสร้างขึ้น และเป็นคุณภาพ ที่สัมผัสรับรู้ได้ ที่มันสัมผัสรับรู้ได้ เพราะว่ามันถูกสัมผัสรับรู้ ถ้าคุณภาพไม่มีความสัมพันธ์ กับจิตมันก็มีอยู่ไม่ได้ สิ่งใดก็ตามที่จิตรับรู้จะดูว่าเป็นความคิดที่จิตสร้างขึ้น คุณภาพมีอยู่ไม่ได้ ถ้าไม่มีจิตเป็นตัวการรับรู้ คุณภาพมีอยู่ได้เพราะอาศัยจิต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว พอจะกล่าวได้ว่า คุณภาพคือความคิด ลอกเข้าใจผิดที่กล่าวว่า คุณภาพปฐมภูมิเป็นคุณภาพของสารที่มีมาแต่เดิมซึ่งบรรจุความคิดกับคุณภาพดังกล่าวไว้ ในดวงจิตของเรา

2) เราไม่สามารถแยกการรับรู้คุณภาพปฐมภูมิออกจากคุณภาพทุกภูมิได้ เราไม่ สามารถรับรู้สีแยกออกจากกิจกรรมกินที่ ทั้งไม่สามารถรับรู้การกินที่แยกออกจากสีด้วยตา ความ- ร้อนกับความเย็นก็ไม่สามารถจะรับรู้แยกออกจากกิจกรรมกินที่ การกินที่ก็ไม่สามารถรับรู้แยก ออกจากความร้อนกับความเย็นได้

ดังนั้น หากสี ความร้อน และความเย็น เป็นความคิดที่จิตสร้างขึ้น การกินที่ก็ต้องเป็น ความคิดที่จิตสร้างขึ้นเช่นกัน

3) อุณหภูมิชนิดเดียวกัน pragmatically บุคคลแต่ละคนไม่เหมือนกัน ลองเอามือจุ่มลง ในน้ำร้อน จะ pragmatically ร้อน จุ่มมือเดียวกันลงในน้ำอุ่นจะ pragmatically เย็น น้ำชนิดเดียวกันไม่อาจ เป็นทั้งร้อนและเย็นในเวลาเดียวกัน

ดังนั้น ลอกจึงถือว่า อุณหภูมิมิใช่คุณภาพที่แท้จริงของสาร มันเป็นเพียงแต่ความคิด ที่จิตสร้างขึ้น

เบอร์คลาย ใช้เหตุผลอันเดียวกันยังขึ้นว่า การกินที่ น้ำหนัก การเคลื่อนที่ จำนวน เป็นต้น pragmatically บุคคลแต่ละคนไม่เหมือนกัน หรือ pragmatically บุคคลคนเดียวก็มีเหตุปัจจัยต่างกัน ก็ไม่เหมือนกัน pragmatically บุคคลคนหนึ่งว่าสูงเมื่อมองในระดับใกล้ pragmatically ว่าเดียวกันของจาก

ระยะใกล้ ก้อนหินก้อนเดียวกันปรากฏว่าหนักแก่บุคคลคนหนึ่ง ปรากฏแก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ว่าเบา การเคลื่อนที่ปรากฏว่าเร็วสำหรับคนหนึ่ง แต่อีกคนหนึ่งปรากฏว่าช้า สิ่งเดียวกัน เมื่อใช้เครื่องวัดแตกต่างกันก็อาจแตกต่างกัน ใช้วัดเป็นหลา กม./เพียง 1 หลา ใช้วัดเป็นพิตร กม./3 พิตร ถ้าใช้วัดเป็นนิวต์กม./36 นิว

ดังนั้น การกินที่ น้ำหนัก การเคลื่อนที่ จำนวน เป็นต้น ก็เป็นความคิดที่จิตสร้างขึ้น ความแข็งก็ไม่สามารถจะรับรู้แยกจากการกินที่ซึ่งเป็นความคิด

ฉะนั้น ความแข็งก็จัดเป็นความคิดเช่นเดียวกัน

สรูปแล้ว คุณภาพปฐมภูมิทั้งหมดก็จัดเป็นความคิด

ครั้นแล้วเบอร์คเลย์ก็ได้ปฏิเสธไม่ยอมรับว่ามีสาร เขาได้ให้เหตุผลดังต่อไปนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสารไม่มีจริง

1) ลอกถือว่าสารรู้ไม่ได้ และไม่สามารถจะรู้ได้ สารเป็นรากฐานของคุณภาพปฐมภูมิกับคุณภาพทุกภูมิ คุณภาพปฐมภูมิมีจริง

ดังนั้น คุณภาพดังกล่าวจะต้องอาศัยสารอยู่ สารเป็นรากฐานและเกื้อกูลแก่คุณภาพเบอร์คเลย์ได้ว่าสิ่งต่าง ๆ มีอยู่จริง เพราะมันเป็นสิ่งรับรู้ได้ ลอกคงยอมรับว่าสารรับรู้ไม่ได้ เป็นสิ่งที่รู้ไม่ได้และไม่สามารถจะรู้ได้

ดังนั้น สารจึงไม่มี

2) ลอกถือว่าสารเป็นรากฐานของคุณภาพปฐมภูมิ

สารเป็นรากฐานของคุณภาพปฐมภูมิเช่นเดียวกับเสาทั้งหลายเป็นรากฐานของตัวศึกใช่หรือไม่ ? เสาทั้งหลายที่เป็นรากฐานของตัวศึกพอมองเห็นได้ แต่เราไม่เห็นสาร เช่น รากฐานของคุณภาพปฐมภูมิไม่กล่าวได้ว่า มันเป็นรากฐานของคุณภาพปฐมภูมิทั้ง ๆ ที่รู้ไม่ได้

3) ลอกถือว่า สารเป็นรากฐานของคุณภาพปฐมภูมิ แต่มันไม่มีคุณภาพปฐมภูมินอกไปจากจิต มีแต่ความคิดที่จิตสร้างขึ้นเท่านั้น ดังนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะทิ้กทักເօว่ามีสารเป็นรากฐานของคุณภาพปฐมภูมิ

4) หากสารมีจริง เราจะต้องรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส หรือโดยเหตุผล หากรู้ได้ทางประสาทสัมผัส มันก็ไม่ใช่อะไรอื่น นอกจากความคิด สิ่งใดก็ตามที่รับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส มันก็คือความคิดนั่นเอง ทั้งไม่สามารถที่จะรู้มันได้โดยเหตุผล หรือการอนุมานไม่จำเป็น จะต้องอนุมานว่าสารมีจริงเพื่อจะใช้เป็นสิ่งสำหรับมาป้อนประสาทสัมผัส เพราะความผันเป็นความคิดที่จิตสร้างขึ้น ซึ่งมิได้มีวัตถุภายนอกมาเร้าให้เกิดขึ้นเลย

ดังนั้น ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสอาจถูกจิตสร้างขึ้นโดยปราศจากสิ่งภายนอกมาเร้าไม่จำเป็นต้องมีสิ่งมาเกี่ยวข้องกันระหว่างความรู้สึกทางประสาทสัมผัสกับสิ่งภายนอก เพราะรู้สึกทางประสาทสัมผัสพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างขึ้นใจตามนุชญ์

5) ลอกสนับสนุนทฤษฎีว่า ความรู้สึกตัวสิงแทน (Representative) เช่น เรารู้ว่านี้คือกระดาษช่อนวน ความรู้ของเราก็คือสิงแทนกระดาษช่อนวน ความคิดก็คือสิงแทนวัตถุภายนอกเบอร์คลายเบ่งว่า หากความคิดเป็นเช่นเดียวกันกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายนอก สิ่งที่มีอยู่ภายนอกนั้น ๆ ก็คือ ความคิดนั้นเอง ความคิดจะเป็นอะไรอื่นมิได้นอกจากจะเป็นความคิด สีและรูปร่างจะไม่เหมือนอะไร นอกจากระหว่างนักเตะและรูปร่างอื่น เช่น เจียวกับความคิดจะไม่เหมือนอะไรอื่น นอกจากจะเหมือนกับความคิด หากความคิดกับสิ่งต่าง ๆ ที่จิตคิดเหมือนกัน มันจะต้องเหมือนกันโดยธรรมชาติของมันเอง และสิ่งต่าง ๆ จะเป็นอะไรอื่นไม่ได้นอกจากความคิด

6) ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสไม่ขึ้นอยู่กับเจตจานงของมนุชญ์เรา จิตมนุชญ์ก็ไม่ได้สร้าง หรือมนุชย์ในโลกอื่นก็ไม่ได้สร้าง พระจันทร์ พระอาทิตย์ ภูเขา แม่น้ำ มหาสมุทร ฯลฯ เป็นความรู้สึกทางประสาทสัมผัสซึ่งจิตมนุชญ์ไม่ได้สร้างขึ้น

ธรรมชาติเป็นระบบแห่งความรู้สึกทางประสาทสัมผัส หรือความคิดที่ถูกสร้างขึ้นในจิตมนุชญ์เราโดยพระผู้เป็นเจ้าตามกฎที่วางไว้

เมื่อพระผู้เป็นเจ้าได้สร้างความรู้สึกทางประสาทสัมผัสขึ้นในจิตมนุชญ์เรา จึงไม่มีสารไม่มีตัวเหตุอันเป็นรูปธรรม มีแต่จิตเป็นตัวเหตุ หรือเหตุผลมาจากการเจตจานง พระผู้เป็นเจ้าเป็นตัวเหตุของความรู้สึกทางประสาทสัมผัส ดังนั้น แนวความคิดของเบอร์คลายจึงเป็นจิตนิยมแบบอัตวิสัย (Subjective Idealism)

เบอร์คลายกล่าวโดยสรุปว่า โลกในส่วนที่เป็นสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่ปรากฏแก่ประสาทสัมผัส หรือความคิดที่จิตสร้างขึ้น ซึ่งมนุชย์รับรู้ด้วยจิต เขายอมรับว่าทั้งจิตมนุชย์และจิตพระผู้เป็นเจ้า ตลอดจนความคิดของมนุชย์และของพระผู้เป็นเจ้ามีจริง

มีคำถามอยู่ว่า อะไรเป็นข้อแตกต่างระหว่างสิ่งที่มีจริงกับสิ่งที่คิดขึ้นแบบจินตนาการ

เบอร์คลายตอบว่า สิ่งที่มีจริงเป็นความรู้สึกทางประสาทสัมผัสซึ่งพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้บันดาลให้คิดขึ้นในจิตมนุชย์ตามกฎที่วางไว้ แต่สิ่งที่คิดขึ้นแบบจินตนาการเป็นความคิดแบบเพ้อฝันซึ่งจิตมนุชย์เราสร้างขึ้นเอง

ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสรุนแรงกว่า มีชีวิตชีวากว่า เป็นปกติกว่า และไม่อิงอาศัยจิตมนุชย์

ส่วนจินตนาการอ่อนกว่า ลาง ๆ “ไม่มีชีวิตชีวา และไม่ปักปิดทั้งความรู้สึกทางประสาทสัมผัส และความคิดขึ้นอยู่กับจิต และเป็นสิ่งที่จิตสร้างขึ้น แต่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจิตมนุษย์ ขึ้นอยู่กับจิตพระผู้เป็นเจ้า ฉะนั้น ตามทัศนะของเบอร์คลεϊ สิ่งที่อยู่จริงกับจินตนาการแตกต่างกัน แต่ออาศัยจิต ทั้งสอง คือ สิ่งที่มีจริงอาศัยจิตพระผู้เป็นเจ้า จินตนาการอาศัยจิตมนุษย์”

เอกกัตตะนิยม (Solipsism)

ตามทัศนะของเอกกัตตะนิยม ตนและความคิดของตนเท่านั้นมีจริง ตนมีความเชื่อมั่นในการที่ตนมีอยู่พร้อมกับความคิดของตน ตนไม่สามารถรู้สิ่งใดอื่นนอกจากตนเองกับความคิดของตน แต่ละบุคคลถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตของตนเท่านั้น

ตามที่กล่าวมาแล้วนี้ เบอร์คลεϊมิใช่พวากอ Eckart Tolle เผรະเขาเชื่อว่าประสบการณ์ เป็นผลที่มาจากการทำงานภายในอก มิใช่เกี่ยวกับตนเท่านั้น เขายึดเอาพระผู้เป็นเจ้าเป็นที่พึง กีเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ติดอยู่กับเรื่องอัตตา เขายังกล่าวว่า ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสที่เกิดขึ้น ในจิตอาศัยพระผู้เป็นเจ้า และว่าความรู้สึกทางประสาทสัมผัสเกิดขึ้นโดยพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้บันดาลตามกฎที่วางไว้

อนึ่ง ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสถูกสร้างขึ้นในจิตบุคคลหนึ่งโดยจิตของบุคคลอื่น ๆ และเขาเชื่อว่า บุคคลอื่น ๆ มีจริง และเชื่อว่าอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ก็โดยมีครั้นในพระผู้เป็นเจ้า เป็นหลักประกัน

เพราฉะนั้น การที่เบอร์คลεϊเชื่อพระผู้เป็นเจ้าและบทความเป็นใหญ่ให้พระองค์ ช่วยให้เข้าพัฒนาการเป็นนักเอกกัตตะนิยม (Solipsist)

วิจารณ์จิตนิยมของเบอร์คลεϊ

จิตนิยมแบบอัตวิสัยของเบอร์คลεϊพอจะสรุปวิจารณ์ได้ดังต่อไปนี้

1) ตามที่เบอร์คลεϊยึดถือว่าสิ่งต่าง ๆ มีอยู่เพرامันเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ เราไม่เคยคิดถึง สิ่งที่มีจริงซึ่งจิตคิดไม่ได้ หรือสิ่งที่จิตรับรู้ไม่ได้ เปอร์รี่ (Perry) นักสัจنيยมแนวใหม่แย้งว่า สิ่งภายในอกมีจริง มันไม่ขึ้นอยู่กับจิต ไม่ว่าจิตจะรับรู้หรือไม่ก็ตาม การมีอยู่ของมันไม่มีผลเสีย อะไร ไม่ว่าจิตจะรู้มันหรือไม่ก็ตาม จะว่ามันเป็นความคิดก็ไม่ใช่

ย.อ. มัวร์ (G.E. Moore) โดยแย้งว่า สิ่งต่าง ๆ มีอยู่มิใช่อยู่ที่มันถูกรู้ ตามที่เบอร์คลεϊ กล่าวไว้อย่างเข้าใจผิด สิ่งต่าง ๆ รับรู้ได้เพรามันมีอยู่ตามเป็นจริง

ดังนั้น พวกรู้สัจنيยมแนวใหม่เชื่อว่า เป็นพวกรึเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ มีอยู่จริงตามสภาพภาวะมนุษย์กับจิตว่าจะรับรู้มันหรือไม่ ?

2) ตามที่เบอร์คลายกล่าวว่า เราไม่สามารถแยกแยะกรับรู้สิ่งที่มีสีเขียวกับความรู้สึกทางประสาทสัมผัสที่มีต่อสิ่งนั้นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงถือว่าสิ่งที่มีสีเขียวกับความรู้สึกกว่าเขียวเป็นอันเดียวกันนั้น

ความจริงการที่เราไม่สามารถแยกแยะที่มีสีเขียวออกจากความรู้สึกว่าเขียวได้ก็มิได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามันเป็นอันเดียวกัน หาก ก กับ ข ไม่สามารถที่จะรับรู้แยกกันได้ มันก็มิได้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ก กับ ข เหมือนกันหรือเป็นอันเดียวกัน

ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสนิดต่าง ๆ ไม่อาจมีได้หากไม่มีสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

3) การที่เบอร์คลายพูดว่า สิ่งซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ทางประสาทสัมผัสเป็นสิ่งที่เรารับรู้ได้นั้น ถูกแล้ว แต่จากคำพูดดังกล่าวนี้ เบอร์คลายอนุมานอย่างผิดจากความเป็นจริงว่า สิ่งที่เรารับรู้ได้ก็คือความคิดหรือความรู้สึกทางประสาทสัมผัสร่วมกับจิตสร้างขึ้น เท่ากับเป็นการกล่าวว่า สิ่งที่เรารับรู้ ได้แก่ ความคิดของเราระหว่าง แต่แล้วเบอร์คลายก็ไม่ได้พิสูจน์ให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่าสิ่งที่เรารับรู้จัดเป็นความคิดได้อย่างไร เขาได้แต่ทิ้กทักเอออย่างง่าย ๆ

อนึ่ง พวกรู้สัจنيยมแนวใหม่ให้หันมาโดยแบ่งว่า จิตรู้สึกภายนอกได้โดยตรงและรับได้ทันที มิใช้อาศัยความคิดเป็นสื่อกลาง

4) เบอร์คลายวิจารณ์ทฤษฎีความรู้ของล็อกที่ว่า ความรู้ก็คือสิ่งแทนวัตถุที่เรารู้ว่า หากความรู้คือภาพหรือสิ่งแทนวัตถุที่มีอยู่ภายนอกจิต มันก็ต้องเหมือนกัน หากความคิดเหมือนกัน สิ่งภายนอก สิ่งภายนอกก็ต้องเป็นความคิด บทวิจารณ์ของเบอร์คลายดังกล่าวมานี้ผิด เพราะความเหมือนไม่จำเป็นต้องมีธรรมชาติเป็นอันเดียวกัน มันอาจมีความเหมือนกันระหว่างสิ่งสองสิ่งที่มาจากชาติพันธุ์แตกต่างกัน

5) ตามที่เบอร์คลายกล่าวว่า สิ่งที่รับรู้ได้คือความคิดนั้น เขายังได้พิสูจน์เรื่องนี้ให้เป็นที่แจ่มแจ้งสมกับที่จอห์นสตัน (Johnston) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ทฤษฎีของเบอร์คลายมีข้อเสียตรงที่ ไม่มีเหตุผลในการวิเคราะห์ทางจิตวิทยา ไม่จำแนกแจกแจงให้เห็นชัด ทั้งเป็นการเชื่อง่ายเกินไป จะถือเป็นขวนการรับรู้ที่ซับซ้อนไม่ได้

เบอร์คลายไม่เคยพยากรณ์วิเคราะห์ขวนการรับรู้จนหมดเปลือก

เขามิได้แบ่งแยกระหว่างความรู้สึกทางประสาทสัมผัสถกับสิ่งที่เรารับรู้ได้ทางประสาท

สัมผัส สำหรับเบอร์คเลย์ คำว่า “ความคิด” หมายถึงความรู้สึกทางประสาทสัมผัสที่จิตสร้างขึ้น และสิ่งที่ปรากฏแก่จิต ในขณะเดียวกันมีการแบ่งแยกระหว่างสิ่งที่จิตหมายเอาหรือสิ่งที่จิตกำหนดรับรู้ และประสบการณ์ตามปกติอันเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นจริง ซึ่งเป็นการกระทำหน้าที่ของจิตอย่างแรกเริ่มกว่า “สิ่ง” หรือ “อารมณ์” อย่างหลังหมายถึง “ประสบการณ์” หรือ “การทำหน้าที่”

อนึ่ง ตามทัศนะของสเตาท์ สิ่งที่ปรากฏ ประสบการณ์ทางจิตมันจะต้องมี “สิ่งปรากฏ” “สิ่งที่ปรากฏ” จะต้องเป็นตัวแทนบางสิ่งนอกจากตัวมันเอง สิ่งที่ปรากฏก็คือ สิ่งที่มีอยู่ในประสบการณ์โดยตรงนั้น แต่มันมิใช่สิ่งที่มันปรากฏต่อมันทำหน้าที่เสนอสิ่งที่มิใช่มอยู่ในตัวประสบการณ์ เบอร์คเลย์มิได้ทำการวิเคราะห์สิ่งที่ตนเชื่อว่า เป็น “ความคิด” คล้ายกันกับ “สิ่งปรากฏ” แต่เมื่อแยกตัวความคิดออกจากมันก็มิใช่ตัวแทนสิ่งใดนอกจากเป็นตัวความคิดเอง

ตามทัศนะของเบอร์คเลย์ ความคิดเป็นทั้งสิ่งที่ปรากฏและตัวแทนของสิ่งที่ปรากฏ เขา มิได้แบ่งแยกด้วยความระมัดระวังระหว่างขบวนการการรับรู้ซึ่งแก่ประสบการณ์โดยเฉพาะ ในแต่ละบุคคลกับสิ่งที่รับรู้

ฉะนั้น ทฤษฎีของเขามิอาจอยู่ในฐานะลำบาก เนื่องจากขาดการวิเคราะห์ทางจิตวิทยา

3. จิตนิยมสัมบูรณ์ (Absolute Idealism)

พิชท์เชื่อว่า เจตจำนงมาก่อนในการรับรู้ เช่นเดียวกับคานท์ (Kant) ตามทัศนะของ พิชท์ (Fichte) สิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงได้แก่ความดีเหตุผลที่ใช้การได้ เจตจำนงที่บริสุทธิ์และอัตตา ที่มีจริยธรรม

จักรวาลเป็นการปรากฏตัวของเจตจำนงบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตัวมันเอง อย่างแท้จริง ได้แก่ พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงไว้วิชेषสมบูรณ์ภาพ ความรู้มิใช่มาจากการประสบการณ์ ทั้งหมดตามที่ลอกและชิวมีดีถือ และมิใช่มาจากการประสบการณ์บางส่วนตามที่ลอกและชิวมีดีถือ และมิใช่มาจากการประสบการณ์บางส่วนตามที่คานท์กล่าว แต่ความรู้เกิดจากการสร้างของอัตตา (อัตตาในที่นี้ของพิชท์อาจเป็นจิตหรือวิญญาณก็ได้) มันเป็นการทำงานชนิดพิเศษของอัตตา

ปฏิบัติการที่ประกอบด้วยสติปัญญาทุกชนิดมีหลักอยู่ ๓ ประการ คือ

- 1) อัตตาปรากฏตัวเอง
- 2) สิ่งมิใช่อัตตาແย়েওอัตตาหรืออัตตาภูกปภิเสธ

3) อัตตาและสิ่งที่มิใช่อัตตาจำกัดซึ่งกันและกัน

ปฏิบัติการขั้นเริ่มต้นทั้ง 3 เหล่านี้ซึ่งประกอบด้วยการเสนอตัวอัตตาเท่าข้อเสนอ (Thesis) การแบ่งอัตตาเท่ากับข้อโต้แย้ง (Antithesis) และการรวมอัตتاกับสิ่งที่มิใช่อัตตาเข้าด้วยกัน เท่ากับการสองคราห์ “ได้แก่” (Synthesis) รวมกันเป็นการกระทำอันเดียวกัน โดยการยืนยันว่า ตัวเองเป็นผู้กระทำ อัตตาแยกตัวเองออกจากสิ่งที่ถูกกระทำซึ่งมิใช่อัตตาในการสร้างตัวเอง ขณะเดียวกันมันก็สร้างสิ่งที่แบ่งกับมันขึ้น การจำกัดของมัน “ได้แก่” โลกตามความเป็นจริง ที่มีอยู่ แต่มันคงอยู่ได้ เพราะอาศัยการกระทำของอัตตาที่เป็นตัวประธาน เพิกถอนอัตตาได้ ก็เพิกถอนโลกได้

พิชท์รวมเรียกสิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตัวมันเองว่า อัตตาสัมบูรณ์ (Absolute-Self) หรือเจตจานง บริสุทธิ์ พระผู้เป็นเจ้าก็คือระเบียบททางจริยธรรมของโลกที่ไม่มีตัวตน เสรีภาพก็ปราากฎ ตัวมันเองในโลกที่มีแต่ความเปลี่ยนแปลง มันคือปราากฎตัวที่ละน้อย ๆ

อัตตาสัมบูรณ์ยืนยันตัวเอง ในการยืนยันตัวเอง อัตตาสัมบูรณ์เก็บปฏิเสธตัวเองโดยสร้าง อนัตตาขึ้น อนัตตาแบ่งกับอัตตา อัตtagกับอนัตตาจำกัดซึ่งกันและกัน

ฉะนั้น อัตตาสัมบูรณ์สร้างอัตตามนุษย์และสัตว์กับอนัตตา อนัตตาหรือที่เรียกว่าโลก คงอยู่ได้เพราะการกำหนดให้ของอัตตา มันเป็นการจำกัดของอัตตาซึ่งจะต้องเอาชนะเพื่อทำ ธรรมชาติแห่งจริยธรรมให้เป็นจริงขึ้น โลกมิได้สร้างขึ้นโดยอัตตามนุษย์หรือสัตว์ที่เป็นอันตะ แต่สร้างขึ้นโดยอัตตาสัมบูรณ์ “ได้แก่” ระเบียบททางจริยธรรมซึ่งไม่มีตัวตน ทำตัวเองให้เป็นจริง ขึ้นในโลกตามความเป็นจริง

ฉะนั้น จิตนิยมของพิชท์ Idealism จัดเป็นจิตนิยมสัมบูรณ์ (Absolute Idealism) มันเป็น จิตนิยมเพื่อผลทางจริยธรรมซึ่งถือว่า “การมีชีวิตคือการทำหน้าที่”

จิตนิยมสัมบูรณ์ของพิชท์มักจะเรียกกันผิด ๆ ว่าเป็นเอกตตะนิยมหรือจิตนิยมแบบสุดต่อไปนักวิจารณ์บางท่านถือว่าอัตตาที่สร้างโลกคืออัตตาที่เป็นอันตะ “ได้แก่ อัตตามนุษย์และสัตว์ ความรู้เกิดจากการสร้างของอัตตา จิตนิยมจัดว่าเป็นปรัชญาที่ยึดเอาไว้ที่ถือว่า “ติดตัวมา แต่กำเนิด” เพียงวิธีเดียวเท่านั้น พากເอกตະนิยม คือ พากที่ถือว่าความคิดของตัวเท่านั้น เป็นจริง นอกจากความคิดของตัวแล้วไม่มีอะไรที่มีความเป็นจริง เป้าลเสนตีความเจ้าจิตนิยม ของพิชท์เป็นเอกตตะนิยมแต่เป็นการตีความผิดจากความเป็นจริงเป็นการมองทัศนะของพิชท์ เพียงบางแห่งเท่านั้น

วิจารณ์จิตนิยมสัมบูรณ์ของฟิชท์

จิตนิยมสัมบูรณ์ของฟิชท์ได้รับการวิจารณ์พอสรุปได้ดังนี้

1. ถ้าถือว่าจิตนิยมของฟิชท์เป็นเอกตตะนิยมเรียกได้ว่าไม่มีเหตุผลเพียงพอ เนื่องจาก เอกตตะนิยมปฏิเสธไม่ยอมรับจิตที่เป็นอันตะ (finite) ได้แก่ จิตมนุษย์และสัตว์พร้อมกับโลกว่า มีจริง รวมทั้งเอกสารเป็นความคิดของตน แต่ความจริงเกี่ยวกับโลกปฏิเสธไม่ได้ ทั้งความจริง เกี่ยวกับจิตของสรรพสัตว์ที่เป็นอันตะกับปฏิเสธไม่ได้เช่นเดียวกัน ชีวิตเป็นอยู่ได้ก็ด้วยการ คบหากาดกัน เอกตตะนิยมเป็นจิตนิยมแบบสุดโต่งไม่มีเหตุผลเลย

2. ลักษณะของฟิชท์เป็นจิตนิยมสัมบูรณ์ ไม่ใช่เอกตตะนิยม เขาคัดค้านสิ่งที่ดำรงอยู่ด้วย ตัวมันเอง (The Thing in itself) ของคนที่อย่างถูกต้อง เขายังคงเกิดขึ้นจากการสร้างของ อัตตาสัมบูรณ์ แต่เขาให้ความสำคัญแก่โลกน้อยเกินไป เขายังคงเป็นอุปสรรคหรือเป็น เงาที่ปิดบังธรรมชาติทางจริยธรรมของอัตตาสัมบูรณ์ซึ่งจะต้องอาชนาเพื่อให้เห็นแจ้งธรรมชาติ ทางจริยธรรมของอัตตาสัมบูรณ์

สรุปแล้วโลกก็ไม่มีสาระอะไรเลย

ฉะนั้น ทฤษฎีของเขามักถูกเข้าใจผิดพลาดว่าเป็นจิตนิยมแบบสุดโต่ง

3. เอดเวอร์ด ไครค์ ให้ข้อสังเกตที่ตรงต่อความเป็นจริงว่า ฟิชท์เป็นจิตนิยมเพียงส่วนเดียว ในเมื่อเขาลดความสำคัญของธรรมชาติเป็นเพียงสิ่งที่ไม่มีอะไร ซึ่งความจริงจิตสร้างธรรมชาติ ขึ้นเอง การพยายามลดความสำคัญของธรรมชาติให้เป็นเพียงสิ่งที่ไม่มีสาระอะไร เป็นเพียง สิ่งที่อัตตาสร้างขึ้นโดยความคิด และถือว่าทุกสิ่งคือจิต ก็เป็นอันว่าฟิชท์ทำชีวิตที่เป็นผลิตผล ของจิตให้เป็นสิ่งที่สมมูลเงาหรือสมมูลปีศาจ การขัดแย้งกับกฎศีลปีศาจไม่ควรจะมี

ฟิชท์ยกย่องอัตตาเสียเลือกพร้อมกับเหยียดหยามอนัตตา จึงทำให้ตนเองพลอยถูก กำหนดว่าเป็นจิตนิยมแบบสุดโต่งหรือเอกตตะนิยม สิ่งสัมบูรณ์ไม่อาจเป็นอัตตาได้ เพราะคำว่า อัตตาบังคับไม่สมบูรณ์ ยังแสดงถึงความสัมพันธ์

4. อตติจิตนิยม (Transcendental Idealism) ของเซลลิง (Shelling)

ตามทัศนะของฟิชท์ โลกถูกสร้างขึ้นโดยอัตตาที่ไม่มีความรู้สึก (Unconscious ego) แต่เซลลิงคัดค้านว่า อัตตาที่ไม่มีความรู้สึกนี้ใช้อัตตาที่แท้จริง อัตตาไม่สามารถมีอยู่ได้ถ้าปราศ จากโลกหรืออนัตตา (The Non-ego)

ดังนั้น อัตตาไม่สามารถสร้างโลกหรืออนตตาได้ หากอัตตาสามารถสร้างโลก โลกก็สามารถสร้างอัตตาได้ หากโลกสร้างอัตตาไม่ได้ อัตตาจะสร้างโลกไม่ได้

เบอร์คเลย์กล่าวอย่างถูกต้องว่า สิ่งที่ถูกรู้ไม่สามารถจะมีได้หากปราศจากตัวรู้ ตามความหมายดังกล่าวนี้ พิชท์ก็กล่าวถูกต้องแล้วที่ว่า ตัวรู้สร้างสิ่งที่ถูกรู้ขึ้น แต่ความจริงตัวรู้ไม่สามารถจะมีได้หากปราศจากสิ่งที่มันรู้หรือตัวที่ถูกรู้

ดังนั้น การมีอนตตาหรือโลกตามความเป็นจริงเป็นเหตุปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการมีอัตตาหรือตัวรู้ ทั้งเบอร์คเลย์และพิชท์สมความจริงที่สำคัญข้อนี้ไป หากอนตตาไม่ใช่สิ่งสัมบูรณ์ (The Absolute) อัตตา ก็ไม่ใช่สิ่งสัมบูรณ์เช่นเดียวกัน สิ่งสัมบูรณ์ไม่ควรเรียกว่าอัตตาสัมบูรณ์ (The Absolute ego) สิ่งสัมบูรณ์อยู่เหนืออัตตาและอนตตา เราไม่อาจกล่าวได้ว่า อัตตาสร้างอนตตาตามทัศนะของจิตนิยมแบบสุดโต่ง และไม่อาจกล่าวได้ว่าอนตตาสร้างอัตตาตามทัศนะของพวากเพกษาการนิยม

เชลลิงถือว่า สิ่งสัมบูรณ์เป็นหลักการที่สูงสุด อยู่เหนืออัตตาและอนตตาหรือตัวรู้และสิ่งที่ถูกรู้ เมื่อมองกับเนื้อสาร (Substance) ของスピโนซ่า ซึ่งมีคุณสมบัติที่เป็นความคิดและการกินที่ทั้งสองอย่าง

ธรรมชาติมิใช่เกิดจากการสร้างของอัตตา ธรรมชาติมีอยู่ต่างหาก ไม่ขึ้นอยู่กับอัตตา ธรรมชาติจัดเป็นเหตุผลที่มีอยู่จริง จิตเป็นเหตุผลที่คิด สิ่งสัมบูรณ์จัดเป็นที่มาของระเบียนข้อเท็จจริงและความคิดที่เป็นจริงร่วมกัน

เชลลิง เรียกว่า เจตจำนงสัมบูรณ์ (The Absolute Will) ทั้งธรรมชาติและประวัติศาสตร์ จัดเป็นการอธิบายเจตจำนงสัมบูรณ์ ธรรมชาติเป็นขบวนการ มันเป็นการป่องดองกันระหว่าง สิ่งที่แยกกัน เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่สถิตอยู่มาเป็นสิ่งที่ทำงานตามปกติ การคิดมิได้หมายถึงการสร้าง แต่หมายถึงการสร้างขึ้นอีก หรือการสืบต่อ

ปรัชญาคิดเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้า ศิลปคือพระผู้เป็นเจ้า เราเข้าใจสิ่งสัมบูรณ์โดยสัญชาตญาณที่อาศัยจุลพิปัญญา

วิจารณ์ต่อจิตนิยมของเชลลิง

จิตนิยมของเชลลิงได้รับการวิจารณ์พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เชลลิงกล่าวอย่างถูกต้องที่ว่า อัตตาและอนตตาหรือตัวรู้และสิ่งที่ถูกรู้มีความสัมพันธ์ ต่อกัน อัตตาไม่อาจมีได้ถ้าปราศจากอนตตา และอนตتا ก็ไม่อาจมีได้ถ้าปราศจากอัตตา

แต่เซลลิงกล่าวไว้ว่าไม่ถูกที่ว่า สิ่งสัมบูรณ์อยู่เหนืออัตตาและอนัตตาหรือตัวรู้และสิ่งที่ถูกรู้ (Subject and object)

สิ่งสัมบูรณ์มิใช่หลักการที่อยู่เหนือมัน เป็นสิ่งที่อยู่เหนือและอยู่ข้างใน (Transcendent and Immanent) มันมีอยู่ข้างในธรรมชาติและในจิต ทั้งอยู่เหนือธรรมชาติและจิต และเข้าใจธรรมชาติและจิตทั้งหมด สิ่งสัมบูรณ์ของเซลลิงคล้ายกับเนื้อสารของスピโนซ่า เปรียบเสมือนถ้ำสิงห์โตซึ่งมีแต่รอยเท้าเข้าไป แต่ไม่มีรอยเท้าออกมาน มันก็สืบเอาทั้งโลกทั้งสรรพสัตว์ซึ่งถูกผลคุณค่าไว้ไม่มีสาระ ไม่สามารถอธิบายเรื่องดังกล่าว แต่พยายามอธิบายให้ลงชื่อ ความโน้มเอียงอันลึกซึ้งของเซลลิงเกี่ยวกับสิ่งสัมบูรณ์เช่นไรได้ แต่ความเข้าใจของเขาก็ยังคงจำกัดกับธรรมชาติและประวัติศาสตร์เป็นขบวนการเปลี่ยนแปลงที่อธิบายถึงสิ่งที่เป็นจริงว่า เป็นอุดมการณ์มากขึ้น และอุดมการณ์มีความจริงมากขึ้นซึ่งจัดเป็นแก่นแท้แห่งความจริง

ประชาชนว่าด้วยธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของเขามา เป็นตัวนำให้เกิดจิตนิยมเชิงวัตถุวิสัยของไฮเกล ซึ่งเราจะได้ศึกษาต่อไป

5. จิตนิยมเชิงวัตถุวิสัย (Objective Idealism)

ตามทัศนะของไฮเกล สิ่งสัมบูรณ์เป็นจิต ซึ่งมิใช่อัตตาหรือจิตที่ถูกจำกัดโดยอนัตตา ตามที่พิชท์กล่าว ทั้งมิใช่หลักการที่อยู่เหนืออัตตาและอนัตตา

ตามทัศนะของอตติจิตนิยมของเซลลิง สิ่งทั้งหลายเริ่มจากสิ่งสัมบูรณ์ซึ่งอยู่เหนือสิ่งทั้งหลาย และไม่มีความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างใกล้ชิด

ส่วนจิตนิยมเชิงวัตถุวิสัยของไฮเกลถือว่าจิตสัมบูรณ์ (The Absolute Spirit) เป็นเหตุสากรณ์อยู่ในธรรมชาติ และจิตเมื่อยู่ในธรรมชาติจัดเป็นเหตุผลที่ไม่มีความรู้สึกสำนึกร แต่เมื่อยู่ในจิต สรรพสัตว์กลายสภาพมาเป็นเหตุผลที่มีความรู้สึกสำนึกร จิตสัมบูรณ์ปรากฏอยู่ในสรรพสัตว์และจิต เมื่อเป็นจิตมุชย์ก็มีความรู้สึกสำนึกร จิตของแต่ละบุคคลจัดเป็นตัวรู้ สังคมจัดเป็นจิตที่ถูกรับรู้ พระผู้เป็นเจ้าจัดเป็นจิตสัมบูรณ์มีการเปลี่ยนแปลงแบบวิภาควิธีเกี่ยวกับสิ่งสัมบูรณ์หรือเหตุผลสากรณ์ในธรรมชาติ ทั้งมีการเปลี่ยนแปลงแบบวิภาควิธีเกี่ยวกับมนุษย์ซึ่งมีเหตุผลจำกัด ทั้งพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์มีความสัมพันธ์ต่อกัน

การเปลี่ยนแปลงแบบวิภาควิธีเป็นขบวนการหรือวัฒนาการ เริ่มจากข้อเสนอต่อไปยังและการสังเคราะห์

A เป็นข้อเสนอ สิ่งที่มิใช่ A เป็นข้อต่อไปยัง แล้วก็ประนีประนอมกันเป็น B ต่อมา B

ก็เป็นข้อเสนอ สิ่งที่มีใช่ B ก็เป็นข้อโต้แย้ง แล้วประนีประนอมกันอีกเกิดเป็น C ได้แก่ ผลที่เกิดจากการสังเคราะห์ระหว่าง B กับสิ่งที่มีใช่ B อาจมีเหตุปัจจัยที่จะต้องดำเนินการต่อไปจนกระทั่งบรรลุความรู้แจ้งอย่างสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นการบรรลุถึงจุดหมายหรือจุดอันสูงสุด เป็นเอกภาพ

อัตตา (Ego) สามารถที่จะรู้สึกสำนึกรักด้วยตัวมันเอง อาจแยกตัวออกจากอนัตตาได้หรือ สัมพันธ์กับอนัตตาได้ (Non-ego)

สิ่งสัมบูรณ์จัดเป็นเอกภาพที่มีความรู้สึกสำนึกรักด้วยตัวมันเอง ซึ่งปรากฏตัวเองในการแบ่งแยก ระหว่างตัวรู้กับสิ่งที่ถูกรู้ (Subject and Object)

อัตtagกับอนัตตา จิตสรรพัตต์ร์กับธรรมชาติ ตลอดจนความสัมพันธ์ภายในและความ กลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสิ่งดังกล่าว ธรรมชาติคือการปรากฏให้เห็นภายนอก ของสิ่งสัมบูรณ์ หรือเหตุผลทางลิจิต สรรพัตต์เป็นผลิตผลของสิ่งสัมบูรณ์ที่สร้างขึ้นอีกจาก สิ่งที่มีอยู่ธรรมชาติเกี่ยวต่อเนื่องกับกิจกรรม มันเป็นสิ่งที่สรรพัตต์เข้าใจได้

ถึงแม้ว่าจิตนิยมเชิงวัตถุวิสัยของເຊເກລ จะมีความจริงพอเป็นที่ยอมรับกัน เป็นการ ประนีประนอมระหว่างจิตนิยมกับสัจنيยมก็ตาม แต่ເຊເກລ ก็ไม่พ้นไปจากการถูกวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งนี้เพราะเข้าเน้นถึงความสำคัญของเหตุผลหรือจิตสัมบูรณ์มากเกินไป

ตามทัศนะของເຊເກລ สิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงคือสิ่งที่มีเหตุผล “That only is real which is rational” “That only is rational which is real” และสิ่งที่มีเหตุผลคือสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริง จัดเป็นลัทธิ Panlogism คือ ลัทธิที่ถือว่าทุกสิ่งมีเหตุผล ทุกสิ่งดูเหมือนถูกกำหนดโดยจิตสัมบูรณ์ จิตสัมบูรณ์กำหนดดิวัฒนาการธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตมนุษย์ ตลอดจนการเติบโต ของสรรพัตต์

ເຊເກລ ให้ความสำคัญแก่จิตของสรรพัตต์ที่เป็นอันตะน้อยเกินไป เขายอมรับว่าจิตมนุษย์ มีเสรีภาพในทางที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นจากตนเอง

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เขายังได้ลดความสำคัญในการสร้างสรรค์และเสรีภาพน้อยลงไป ดูเหมือนว่าเข้าปฏิเสธไม่ยอมรับความสามารถในการสร้างสรรค์ คุณค่า ตลอดจนระเบียบใหม่ ๆ ขึ้น เสรีภาพ ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ของสรรพัตต์ ถูกเสรีภาพของพระผู้เป็นเจ้า ทำลายสูญไปหมด

การปฏิเสธไม่ยอมรับเสรีภาพของมนุษย์ จัดเป็นการปฏิเสธความเป็นจริงอันประจำชีวิต โดยแท้ เงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยสำหรับความคิดของพระผู้เป็นเจ้าอาจไม่เหมือนกับของมนุษย์

แต่บันก์ไม่ขัดแย้งหรือทำให้ความคิดมนุษย์ผิดไป เอเกลจึงถูเหมือนเป็นคนรู้เรื่องจิตสัมบูรณ์มากจนเกินไป ซึ่งเป็นลักษณะพื้ngเพื่อมากกว่า

๖. จิตนิยมยึดเจตนาเป็นหลัก (Voluntaristic Idealism)

พิชท์ได้เปลี่ยนแปลงสิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตนเอง (The Thing-in-itself) ของคนที่มาเป็นอัตตาสัมบูรณ์ (Absolute Ego) เชลลิงได้เปลี่ยนแปลงอัตตาสัมบูรณ์ของพิชท์มาเป็นสิ่งสัมบูรณ์ (The Absolute) ซึ่งอยู่เหนืออัตตาและอนัตตา ทั้งอยู่เหนือตัวรู้และสิ่งที่ถูกรู้ เป็นภาวะที่เป็นกลาง

ต่อมาเอเกลก็เปลี่ยนแปลงมาเป็นสิ่งสัมบูรณ์ซึ่งปรากฏตัวออกมายังธรรมชาติเป็นสรรพสัตว์ซึ่งเป็นอันตัว (สิ่งที่จำกัด) มีความรู้สึกสำนึกรู้ด้วยตัวเอง ในฐานะที่เป็นเอกภาพที่มีความรู้สึกสำนึกรู้เอง

เอเกลถือว่า สิ่งสัมบูรณ์คือเหตุผลทาง ฯ เอเกลได้ชี้อ่วรเป็นนักสัมบูรณ์นิยมที่ถือว่า ทุกสิ่งล้วนมีเหตุผล พิชท์ เชลลิง และเอเกล จึงได้สมญาว่าเป็นจิตนิยมสัมบูรณ์ (Absolute Idealism)

โซเปนไฮเออร์ (Schopenhauer : 1788--1860) เห็นด้วยกับคนที่ยอมรับว่ามีเจตจำนงมาแต่แรกก่อนที่จะมีวุฒิปัญญา เขายังได้เปลี่ยนแปลงสิ่งสัมบูรณ์ของเยเกลมาเป็นเจตจำนงสัมบูรณ์

เจตจำนงคืออะไร ? เจตจำนงคือคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของคนเรา ซึ่งเป็นสิ่งที่วุฒิปัญญาต้องอาศัย อันได้แก่ อัตตา (Self) ต่างก็ติดرنต่อสู้และปรารถนาจะให้มีกิจกรรม ร่างกายของคนเราเป็นการแสดงออกภายนอกของเจตจำนง เช่นเดียวกับโลกที่มีการแสดงออกภายนอกของเจตจำนงสัมบูรณ์ โลกตามที่ปรากฏให้เห็นเป็นการแสดงของเจตจำนงทาง ฯ โลกมิใช่เป็นแต่เพียงความคิด มันมีอยู่จริงตามสภาพ มน olacaktırเจตจำนงสัมบูรณ์เป็นรากฐาน

โซเปนไฮเออร์กล่าวว่า “ความรู้สึกสำนึกรู้เป็นเพียงส่วนภายนอกของจิต เช่นเดียวกับดินเป็นส่วนภายนอกของโลก เราไม่อารวุลส่วนข้างใน รู้เพียงเปลือกหรือกระพี้เท่านั้น”

วุฒิปัญญาที่มีความรู้สึกสำนึกรู้จะมีเจตจำนงที่มีความรู้สึกสำนึกรู้บ้าง ไม่มีบ้าง คงควบคุม เมื่อคุณภาพนี้แล้วเป็นสมือนหนึ่งว่าวุฒิปัญญาเป็นตัวเจตจำนงในบางครั้ง แต่ความจริงแล้วเจตจำนงเป็นตัวนำ ทั้งควบคุมวุฒิปัญญาเสมอ เมื่อนายค่อยสั่งคนรับใช้ ดังคำกล่าวที่ว่า “เจตจำนงเป็นนาย วุฒิปัญญาเป็นผู้รับใช้”

วุฒิปัญญาอาศัยเจตจำนงและดำเนินไปตามที่เจตจำนงสั่ง เจตจำนงเท่านั้นที่เป็นมาตรฐาน อยู่ในจิตทั้งหลาย ทำให้ความรู้สึกนี้คิดเกิดเอกภาพ ทั้งรวมรวมความคิดความเห็นเข้าด้วยกัน

เจตจำนงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ ร่างกายเป็นการแสดงออกของเจตจำนง เช่น ดังคำพูดที่ว่า “ร่างกายมิใช่อะไรอื่น นอกจากเจตจำนงบันดาลให้เป็นไป”

ใช้เปนເຂາເອຣ໌ສືວ່າ ຈັກຮາລືຄົມເຈຕຈຳນັງ ທັກພັສແລະເຫດຸຜລົກຄົມເຈຕຈຳນັງ ໂດຍທີ່ເຈຕຈຳນັງເປັນເຫດຸສາກລິນສຣພສຕ້ວ

ດັ່ງນັ້ນ ເຈຕຈຳນັງຈະຕ້ອງເປັນເຫດຸສາກລິນທຸກສິ່ງທີ່ມີຢູ່ໃນໂລກ ຄວາມເປັນເຫດຸແລະຜລຈະໄມ້ຄວາມໝາຍ ຄ້າເຮົາໄມ່ເຂົ້າໃຈວ່າເຈຕຈຳນັງເປັນຕົວເຫດຸ ຄວາມໄມ້ຮູ້ສຶກສຳນິກເປັນປັ້ງຈັຍຕາມຮຽນຮາດີແລະເປັນປັ້ງຈັຍເຮັມແຮກຂອງຄວາມຮູ້ສຶກສຳນິກ ຄວາມຮູ້ສຶກສຳນິກເປັນພລິຕພລູ້ຂັ້ນສູງສຸດຂອງວິວັດນາກາຮແກ່ຄວາມໄມ້ຮູ້ສຶກ

ໃຊ້ເປັນເຂາເອຣ໌ຮັ້ນໃຫ້ຄວາມສຳຄັນຂອງເຈຕຈຳນັງສາກລິ ເພຣະເຈຕຈຳນັງສາກລິມີຄວາມຮູ້ສຶກສຳນິກ ພຍາຍາມທີ່ຈະຮູ້ໜັດຄື່ງຈຸດໆມຸ່ງໝາຍຂອງມັນເອງ ເຈຕຈຳນັງທີ່ໄມ້ມີຄວາມຮູ້ສຶກສຳນິກ ມີຂັ້ນຂັດແຍ້ງໃນຕົວ ໄມ່ນ່າຈະເຮັກວ່າ “ສິ່ງສັນນູ່ຣົນ” ທາກສິ່ງສັນນູ່ຣົນມີແນວໄປໃນທາງມີດບອດໄມ້ມີຄວາມຮູ້ສຶກສຳນິກ ຄລໍາຫາຈຸດໆມຸ່ງໝາຍທີ່ຍັງໄມ້ຮູ່ໃນຄວາມມືດ ໄມ່ຈາງເຮັກໄດ້ວ່າເປັນສິ່ງສັນນູ່ຣົນໄດ້

ສິ່ງສັນນູ່ຣົນຕ້ອງສາມາດແຍກອອກຈາກພັສກາຍອັນມີດບອດໄດ້ ເຈຕຈຳນັງຂອງມຸນຸ່ຍ໌ເຮົາ ທີ່ມີຄວາມຮູ້ສຶກສຳນິກ ມີເຫດຸຜລຍັງດີກວ່າເຈຕຈຳນັງສັນນູ່ຣົນດັກລ່າວມາແລ້ວ ສິ່ງສັນນູ່ຣົນຈະຕ້ອງມີຄວາມຮູ້ສຶກສຳນິກດ້ວຍຕົວມັນເອງ ທັກຈະຕ້ອງຮູ້ໜັດຄື່ງຈຸດປະສົງຄົ້ນຂອງຕົນໃນໂລກດ້ວຍ

7. ສັຈນິຍມແນວໃໝ່ (New Realism or Neo-Realism)

ມີນັກປະຈຸບາຍລາຍຄນ ເຊັ່ນ ໂໂລໍດ (Holt) ມາຮວິນ (Marvin) ມອງຕະກູ (Montague) ເປ່ອຮົ່ງ (Perry) ພິຕົກິນ (Pitkin) ແລະ ສපຸලັດິງ (Spaulding) ໄດ້ຈັດພິມໜັງສື່ວ່ອຊື່ The New Realism (ສັຈນິຍມແນວໃໝ່) ໃນ ພ.ສ. 2455

ສັຈນິຍມແນວໃໝ່ເຮັກໄດ້ວ່າເປັນກາຮັນກັບໄປນິຍມແນວຄວາມຄົດຂອງພວກສັຈນິຍມຮຽນດາດ້ວຍເຫດຸຜລັດຕ້ອງໄປນີ້

1. ຕາມທັນະຂອງສັຈນິຍມຮຽນດາ ຈົດສາມາດສັນຜັສສິ່ງທີ່ຢູ່ກ່າຍນອກຕົວເຮົາໄດ້ໂດຍຕຽງໄດ້ໄມ້ຕ້ອງໃຊ້ຄວາມຄົດເປັນສື່ວ່ອກລາງ ຄວາມຄົດມີໃຊ່ສິ່ງແທນຫີ່ອກາຮັນຕ່າຍທອດສິ່ງຕ່າງໆ ສິ່ງທີ່ຢູ່ນອກຕົວເຮົາສາມາດຮັບຮູ້ໄດ້ໂດຍຕຽງ ໄມ່ເຂັ້ນອຸ່ນກັບຈິຕ ແລະ ອູ່ຕ່າງໆຫາກຈາກຈິຕ “ສັຈນິຍມແນວໃໝ່” ກີ່ສັນນຸ່ງກາຮັນຮູ້ໂດຍຕຽງ ໄມ່ຍອມຮັບຖານໍ້ຂອງເດັກກາຮັນທີ່ສື່ວ່ອວ່າ ເຮົາຢູ່ເພີ່ງຕົວແທນສິ່ງຕ່າງໆ ຫີ່ອຄວາມຮູ້ຕ້ອງຝ່າຍສື່ວ່ອກລາງຄົມເຈຕຈຳນັງ

2. ຄຸນປຽມກົມື ຄຸນກາພຖຸຕິຍຸມື ແລະ ຄຸນກາພຕິຍຸມື (Tertiary quality) ຄຸນກາພຕິຍຸມື

นี้ได้แก่ ความงาม ความน่าเกลียด ฯลฯ มีอยู่อย่างแท้จริงตามสภาวะ ไม่มีคุณภาพใดเลยที่จัดว่า เป็นเพียงความคิดที่จิตสร้างขึ้น มันมีอยู่ตามความเป็นจริง

ดังนั้น สัจنيยมแนวใหม่จึงมีทัศนะที่ลงรอยกับสัจنيยมธรรมชาติ ซึ่งถือว่าการกินที่ความแข็ง การหยุดนิ่ง การเคลื่อนที่ (ซึ่งจัดเป็นคุณภาพปฐมภูมิ) สี เสียง กลิ่น รส ร้อน เย็น (ซึ่งจัดเป็น คุณภาพทุติยภูมิ) และความงาม ความน่าเกลียด เป็นต้น (ซึ่งจัดเป็นคุณภาพตติยภูมิ) ว่าเป็น สิ่งที่มีอยู่จริงตามสภาวะ

3. สิ่งที่อยู่ภายใต้ความมีชีวิต ไม่ว่าจะตระบูรรัมหรือไม่ก็ตาม สิ่งต่าง ๆ ก็มีอยู่ตาม สภาวะของมัน สัจنيยมแนวใหม่คัดค้านจิตนิยม ไม่ว่าจะเป็นจิตนิยมเชิงวิตถัยหรือจิตนิยมเชิง วัตถุวิสัย เพราะสัจنيยมแนวใหม่ถือว่าจิตนิยมทั้งหมดเป็นพวากที่ถือจิตเป็นตัวสำคัญ และไม่อนุรับ สิ่งอื่นนอกจากจิต ซึ่งเป็นการมองเห็นความจริงเพียงด้านเดียว และเป็นทัศนะที่แอบ

4. สัจنيยมแนวใหม่คัดค้านทวินิยมที่ถือว่า สารภัยกับจิตมีอยู่จริงทั้งสองอย่าง ถือว่า สารภัยและจิตเป็นสิ่งที่เป็นกลาง มันเป็นรูปธรรมเมื่อมีความสัมพันธ์กับรูปธรรม มันเป็นความคิด หรือสิ่งที่เกี่ยวกับจิตเมื่อมีความสัมพันธ์กับระบบประสาท ทฤษฎีนี้เรียกว่าเอกนิยมที่ยึดถือ เอกความเป็นกลาง

5. ทั้งความฝัน มายา และสัญญาวิปลาส (Hallucination) จัดเป็นสิ่งที่ไม่มีจริง เพราะ ไม่เขียนอยู่กับจิต มันมีอยู่ตามสภาวะของมันเอง

6. โลกมิใช่สิ่งที่ประกอบกันเข้า ซึ่งมีความสัมพันธ์ภายในทั้งหมด มิใช่มีเพียงสิ่งเดียว ในโลก แต่มีตั้งหลายสิ่งที่เราสามารถรับรู้ได้และมีอยู่ตามความเป็นจริง ไม่มีสิ่งสัมบูรณ์ โลก มิใช่ปรากฏการณ์ของสิ่งสัมบูรณ์ (The Absolute) สัจنيยมแนวใหม่มีทัศนะเช่นเดียวกันกับ ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เพราะต่างก็เชื่อว่าจักรวาลประกอบด้วยสิ่งทั้งหลายเป็นจำนวนมาก

7. สัจنيยมแนวใหม่ถือว่า ความสัมพันธ์ทุกชนิดเป็นความสัมพันธ์ภายนอก มิใช่เป็น ความสัมพันธ์ภายนอกใน ธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายไม่สามารถกำหนดได้โดยอาศัยความสัมพันธ์ โลกมิใช่สิ่งเดียว แต่มันประกอบด้วยหลายสิ่งหลายอย่าง มันเป็นการรวมสิ่งทั้งหลายเข้าด้วยกัน ให้มีความสัมพันธ์เพียงภายนอก

8. ความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลายเป็นจริงโดยสภาวะ จิตไม่ได้สร้างขึ้น เพราะมันไม่อ่าศัย จิต การลгалและอาการ ตลอดจนถึงเหตุผล แต่มันมีความสัมพันธ์โดยธรรมชาติของมัน

9. ความสัมพันธ์กับทางคณิตศาสตร์ หลักการทำงานตรรกศาสตร์ อุดมการณ์ทางจริย- ศาสตร์ และค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์มีอยู่ตามความเป็นจริง

10. พวකສัจնิยมແນວໃໝ່ເປັນພວກ ຖຸລິບັນຍານີຍມ (Intellectualism) ແລະເປັນນັກວິຄຣະທີ່
ເຊື່ອກວິຄຣະທີ່ໄດ້ໃຫ້ຖືລິບັນຍາ ທັງເຊື່ອວ່າໂລກສາມາດເຂົ້າໃຈໄດ້ຕ້າຍຖືລິບັນຍາ ກາຣວິຄຣະທີ່
ໄດ້ອາຄີຍຖືລິບັນຍາເປັນວິທີເດີຍວ່າເກົ່ານັ້ນ ສໍາຫັກການຄັ້ນຄວາກາງປ່ຽນຢາ

ພວກສັຈິຍມແນວໃໝ່ຄັດຄັ້ນທັງສັນຫະຕູການນີຍມແລຮທັສນີຍມ ຕາມທັກນະຂອງແບ່ງກອງ
ສື່ອວ່າ ຄວາມຮູ້ທີ່ເກີດຈາກສັນຫະຕູການຍ່າງເດີຍວ່າເກົ່ານັ້ນ ສາມາດເຂົ້າໃຈສິ່ງທີ່ມີຢູ່ຈິງ ແລະສື່ອວ່າ
ຖືລິບັນຍາໄມ່ສາມາດເຂົ້າໃຈສິ່ງທີ່ມີຢູ່ຈິງຄາມສກວະ ສື່ອ ເຂົ້າໃຈໄດ້ເພີ່ມບາງສ່ວນເກົ່ານັ້ນ

ຮທສනີຍມສື່ອວ່າ ປະສບກາຣົນໜີນິດຫາທີ່ເສັນອໜຶນມີໄດ້ ຄວາມເຂົ້າໃຈຫາບ້ັງເຫຼືອທີ່
ຈະພຣະນາເພີ່ມວິທີເດີຍວ່າເກົ່ານັ້ນທີ່ຈະຮູ້ສິ່ງທີ່ມີຢູ່ຈິງ

ພວກສັຈິຍມແນວໃໝ່ຈຶ່ງຄັດຄັ້ນເລັກທີ່ທັງສອງ ແຕ່ເຊື່ອສື່ອວິທີການທາງວິທະຍາຄາສຕ່າງໆ ໄດ້ອ່າຍ່າງແທ້ຈິງ

ວິຈາຮຜ່ອສັຈິຍມແນວໃໝ່ (Criticism of Neo-Realism)

1. ພວກເອກນີຍມທີ່ສື່ອວ່າທຸກສິ່ງທຸກອ່າງເປັນກລາງ ອາຈເປັນທັງຮູປປຣມແລະຈິຕ ແລ້ວແຕ່
ຄວາມສັນພັນຮົມທີ່ເກີດຂຶ້ນ ຄ້າສັນພັນຮົມກັບຮູປປຣມກີ່ເປັນຮູປປຣມ ຄ້າສັນພັນຮົມກັບຮະບບປປະສາກກີ່ເປັນ
ຈິຕ ເຮັດວຽກວຸດງ່າຍເກີນໄປ ເປັນການອອນຂ້າມການທ່ານຂອງຈິຕ ສື່ອວ່າຄວາມຮູ້ສີກສຳນີ້ກີ່ເປັນເພີ່ມ
ຄວາມສັນພັນຮົມຮ່ວ່າງອິນທີ່ກັບສິ່ງທີ່ມີຢູ່ກາຍນອກທີ່ຄູກຮັບຮູ້ ທັກນະດັ່ງກ່າວນີ້ເປັນນັກວັດຖຸນີຍມ
ແບບສຸດໂຕງ ຂຶ້ງສື່ອວ່າວັດຖຸເກົ່ານັ້ນມີຢູ່ ຈິຕໄມ້ນີ້ ຄວາມຮູ້ສີກນີ້ກີດຫຼືກີ່ສິ່ງທີ່ອາຄີຍຈິຕກີ່ໄມ້ນີ້

2. ຖຸ່ງໝົງການຮັບຮູ້ຂອງພວກສັຈິຍມແນວໃໝ່ເປັນການແກ້ບັນຫາແບບຍ່າຍເກີນໄປ ການ
ຮັບຮູ້ມີເຊື່ອຈະກຳໄດ້ຍ່າງ ມັນຕ້ອງໃຫ້ເຫດຜຸລ ຄ້ານັດການພິຈານາຫາເຫດຜຸລແລ້ວສື່ອວ່າເປັນການຮັບຮູ້
ທີ່ແທ້ຈິງໄມ້ໄດ້ ການພິຈານາຫາເຫດຜຸລຈະເປັນໄປກໍໂດຍອາຄີຍຈິຕ ການທີ່ຈະຮັບຮູ້ວ່ານັ້ນສີເຂົ້າວ
ໜີນອູ້ກັບການທ່ານຂອງຈິຕ

3. ການສື່ອວ່າ ຄວາມຜົນ ມາຍາແລະສັນຍາວິປລາສ່ວນມີຢູ່ຕາມສກວະຂອງມັນເອງ ເຮັດ
ໄດ້ວ່າ ເປັນພວກວັດຖຸນີຍມແບບສຸດໂຕງ

4. ສິ່ງທີ່ເປັນສາກລົມໄມ້ໄດ້ຄ້າປຣາຈາກຈິຕ ຈິຕທ່ານ້າທີ່ພິຈານາຄວາມເປັນໄປໄດ້
ຂອງສິ່ງສາກລ ມາກສື່ອວ່າສິ່ງທີ່ເປັນສາກລມີຢູ່ເອງເປັນອມຕະ ເຮັດໄວ່ເປັນການເພື່ອຜົນ ມາກຍືດສື່ອ
ຄວາມເຂື່ອດັ່ງກ່າວມານີ້ ຈິຕສັນນູຮົນອາຈມີຢູ່ໄດ້ໄມ້ອາຄີຍຈິຕຂອງພວກສັຈິຍມແນວໃໝ່

5. ຈະສື່ອວ່າສິ່ງສາກລມີຢູ່ໃນກາລແລະອວກາສກີຕາມ ກົງຈະຕ້ອງສື່ອວ່າມັນມີຄວາມສັນພັນຮົມ
ເປັນຮະບບ ຄ້າຫາກເປັນຮະບບກົງຈົດເປັນພຸ່ນຍົມ

6. ความสัมพันธ์กุชnidมิใช่เป็นเพียงความสัมพันธ์ภายนอกเท่านั้น แต่เป็นความสัมพันธ์ภายนอกในด้วย สาร การ และอวากาศ ไม่สามารถแยกจากกันได้ ศือ รวมอยู่ด้วยกันทั้งหมด จัดว่า มีความสัมพันธ์กันภายนอกใน เพราะว่าความสัมพันธ์ภายนอกนี้เอง จึงเกิดมีความสัมพันธ์ภายนอกระหว่างสิ่งต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับดินสองขั้ดเป็นความสัมพันธ์ภายนอก

7. การที่ศือว่าโลกสามารถเข้าใจได้ เพราะเป็นการแสดงออกของจิตสมบูรณ์ (The Absolute Mind) ความสัมพันธ์หลายชนิดจึงเกิดมีในโลก ทั้งมีเหตุผล ความมีเหตุผลมีเชื่อมนุษย์สร้างขึ้น แต่มันเป็นการแสดงออกของเหตุผลสากล

ตามทัศนะของสัจنيยมแนวใหม่ จิตมนุษย์วิวัฒนามาจากธรรมชาติซึ่งมีระเบียบและเหตุผล ฉะนั้น จึงศือว่ามีเหตุผล หากจะศือว่าการที่จิตมนุษย์มีเหตุผลนั้น เพราะเป็นการแสดงออกของจิตสมบูรณ์ และจิตมนุษย์สามารถเข้าใจธรรมชาติ เพราะมันมาจากจิตสมบูรณ์ซึ่งปรากฏอยู่ในธรรมชาติ ก็จะมีเหตุผลตีกกว่า ุลิปัญญาหรือเหตุผลสามารถเข้าใจธรรมชาติได้ การวิเคราะห์โดยอาศัยวุฒิปัญญา ไม่ทำให้สิ่งที่มีอยู่จริงคลาดเคลื่อน

ดังนั้น พอจะกล่าวได้ว่า เหตุผลนิยม จิตนิยมเชิงวัตถุวิสัย กับสัจنيยมแนวใหม่ มีความเห็นร่วมกันในเรื่องธรรมชาติ ดังที่กล่าวมาแล้ว

8. สัจنيยมเชิงวิจารณ์ (Critical Realism)

สันตายานา (Santayana) stron (Strong) โรเจอร์ส (Rogers) เลิฟจอย (Lovejoy) เชลล่า (Sellars) แพรทท์ (Pratt) และดราเก (Drake) ได้ร่วมกันเขียนหนังสือมีชื่อว่า Essays in Critical Realism ในปี พ.ศ. 2463 แพทริกตั้งชื่อลักษ์ใหม่ไว้ว่า New Critical Realism ซึ่งแยกมาจาก Old Critical Realism ของลอกค

สัจنيยมเชิงวิจารณ์แนวใหม่ยอมรับทวินิยมของเดส์การ์ตส์กับลอกคที่ว่าด้วยกฎวิทยาดังกล่าวมาแล้ว ทัศนะทั่วไปของพวกสัจنيยมเชิงวิจารณ์แนวใหม่มีดังนี้

1. โลกประกอบด้วยสารและจิตหรือความคิด
2. เราสามารถรู้ความคิดได้โดยตรง แต่รู้สารหรือวัตถุอื่น ๆ ได้โดยอ้อม ศือ รับรู้ผ่านความคิดด้วยการอนุมานโดยตรงหรือโดยอ้อมจากความคิด
3. สิ่งที่อนุมานได้มีอยู่จริงมาก ล้านมีอยู่จริง ไม่เหมือนกับสิ่งที่ปรากฏโดยตรงทั้งมีความแตกต่างกัน บางส่วนเกี่ยวกับชนิดหรือธรรมชาติของมัน

นอกจากนี้ สัจنيยมเชิงวิจารณ์¹ ยังมีทัศนะที่ก้าว้างออกไปอีก ซึ่งพ่อจะศึกษาได้โดยการเปรียบดังต่อไปนี้

1. สัจنيยมเชิงวิจารณ์ถือว่า เราไม่สามารถรับรู้สิ่งภายนอกได้โดยตรง เช่น เมื่อเราเห็นสีอรรถกำลังหมุนออกไปจากเรา เราไม่ได้รับรู้การหมุนของล้อโดยตรง เราอนุมานว่ามีล้อพร้อมกับการหมุนของมันโดยอาศัยสื่อกลาง

2. สัจنيยมเชิงวิจารณ์คัดค้านทฤษฎีของพวักสัจنيยมแนวใหม่ว่าด้วยมายาและสัญญาณวิปลาส (Illusion and hallucination)

สัจنيยมแนวใหม่ไม่มีทฤษฎีว่าด้วยความคลาดเคลื่อนอย่างมีเหตุผล (Rational theory of error) จึงไม่สามารถอธิบายเรื่องมายาและสัญญาณวิปลาสได้

3. สัจنيยมเชิงวิจารณ์ยอมรับว่า สิ่งทั้งหลายมีอยู่อย่างอิสระจากจิต ทั้งไม่ได้ขึ้นอยู่กับจิต ทั้งนี้ก็โดยอาศัย “ความเชื่อ” ที่มีอยู่เดิม มิใช่อาศัยความรู้ แต่สัจنيยมแนวใหม่ยอมรับว่าสิ่งทั้งหลายมีอยู่จริงโดยอาศัยความรู้ ซึ่งแสดงความสมพันธ์ระหว่างสิ่งที่มีอยู่กับสิ่งที่เป็นตัวรับรู้ สัจنيยมเชิงวิจารณ์และสัจنيยมแนวใหม่คัดค้านทัศนะของพวักจิตนิยมเชิงอัตโนมัติและจิตนิยมสมบูรณ์

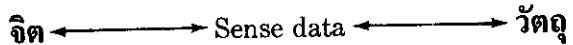
4. สัจنيยมเชิงวิจารณ์ไม่ถือว่าสีและเสียงเป็นความรู้สึกทางประสาทสัมผัสที่เกิดขึ้นโดยอาศัยจิตดังที่จิตนิยมเชิงอัตโนมัติกล่าว ทั้งไม่ยอมรับว่ามันเป็นคุณภาพที่แท้จริงของสิ่งที่มีอยู่ ดังที่สัจنيยมแนวใหม่กล่าว สัจنيยมเชิงวิจารณ์ถือว่าสีและเสียงเป็นต้น เป็นทั้งจิตวิสัยและวัตถุวิสัย คือ ทั้งอาศัยจิตและสิ่งที่มีอยู่จริง สีส่วนหนึ่งมีอยู่กับรูปธรรม อีกส่วนหนึ่งมีอยู่เพราะอาศัยจิต ที่ไปรับรู้

5. ตัวกลางที่ปรากรู้แก่ดวงจิตซึ่งเปิดเผยถึงลักษณะของสิ่งที่มีอยู่เป็นสิ่งที่รับเข้าสู่ มันแตกต่างจากสิ่งที่ปรากรู้แก่ดวงจิตโดยตรง ซึ่งคั่นกลางระหว่างจิตที่รับรู้กับสิ่งที่จิตรับรู้ ได้แก่ วัตถุภายนอก ซึ่งไม่ปรากรู้เป็นประสบการณ์โดยตรง ที่ปรากรู้เป็นแต่เพียงสื่อกลาง ในขบวนการรับรู้จะต้องมีสิ่งทั้ง 3 ดังต่อไปนี้

- 1) ใจที่ทำหน้าที่รับรู้หรืออินทรี
- 2) สิ่งที่อยู่ภายนอกพร้อมกับคุณภาพเดิม ซึ่งรับรู้โดยตรงไม่ได้
- 3) สื่อกลาง (Sense data) มีลักษณะชับช้อน ซึ่งได้แก่สื่อกลางระหว่างจิตที่รับรู้

¹Jadunath Sinha, *Introduction to Philosophy*, Calcutta, 1968

กับสิ่งที่มีอยู่จริงตามสภาพวะ สื่อถ่องถึงใช่ด้วยจิต ทั้งมิใช่สิ่งที่มีอยู่จริงภายนอก มันเป็นสิ่งที่มีเหตุผลที่ค้นถ่องทางระหว่างจิตกับวัตถุภายนอก

เมื่อเราได้ศึกษาสัจنيยมเชิงวิจารณ์แล้ว พ่อจะวิจารณ์ได้สรุปเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. สัจنيยมเชิงวิจารณ์ยอมรับว่า การรับรู้เป็นขั้นตอนการซับซ้อน มิได้ทำให้มันง่าย แก่การเข้าใจดังที่พวักสัจنيยมธรรมชาติหรือพวักสัจنيยมแนวใหม่เข้าทำกัน เป็นการกล่าวถึงยังลักษณะของเด็กรัตน์และลูกที่ถือว่าไม่สามารถรับรู้โดยตรงเท่านั้น

2. ทฤษฎีที่ถือว่าสื่อถ่องทางระหว่างจิตกับสิ่งที่มีอยู่ภายนอกจิต อาจกล่าวได้ว่าเป็นทฤษฎีที่สืบทับถ�แก่การเข้าใจ สื่อถ่องหรือสิ่งที่มีเหตุผลตามทัศนะของสัจنيยมเชิงวิจารณ์ ทำให้เรานึกถึงสิ่งที่เป็นถ่องทางของพวักสัจنيยมแนวใหม่เช่นพิจารณาดูแล้วไม่จำเป็นทั้ง 2

3. พวักสัจنيยมเชิงวิจารณ์แต่ละท่านต่างก็มีทัศนะแตกต่างกันไปเมื่อพูดถึงธรรมชาติของสิ่งที่เป็นสื่อหรือสิ่งที่จำเป็นในการรับรู้ เมื่อเราสามผัสกับความร้อนของไฟ เรารับรู้ความร้อนแตกต่างกัน เพราะขึ้นอยู่กับระยะที่เราอยู่ห่างจากไฟ ถึงกระนั้นก็ตาม อินทรีย์ที่รับรู้ก็ไม่สามารถที่จะหยั่งรู้ถึงสิ่งที่จำเป็นในการรับรู้ว่ามันคืออะไร ?

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อถ่องกับเพหนาการ หรือความรู้สึกที่เกิดจากประสบการณ์ ก็มิได้อธิบายไว้สัจنيยมเชิงวิจารณ์ ดูเหมือนจะกลับไปสนับสนุน “สิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตัวมันเอง” (Thing-in-itself) ของคานท์ ซึ่งถือว่าไม่สามารถรับรู้ได้โดยตรง รู้แต่เพียงปรากฏการณ์ของมัน

ตามทัศนะของสัจنيยมเชิงวิจารณ์มีอยู่ว่า เราไม่สามารถรับรู้สิ่งที่มีอยู่ภายนอกโดยตรงได้ เพียงแต่อนมุนจากสื่อถ่อง ทัศนะดังกล่าวมานี้ก็คล้ายกับทัศนะของคานท์ว่าด้วยปรากฏการณ์

5. พวักสัจنيยมเชิงวิจารณ์ถือว่ากลยุบเป็นพวักจิตนิยมโดยไม่รู้ตัว เพราะพวากเขายอมรับความเป็นใหญ่ของจิตในการรับรู้สิ่งภายนอก ทั้งไม่สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นสื่อเชื่อมระหว่างจิตกับสิ่งภายนอกว่าจะทำอย่างไร ให้มันเหมือนกันบ้างหรือเหมือนกันทุกส่วน

9. ทฤษฎีว่าด้วยความรู้ของปรัชญาปฏิบัตินิยม (Theory of knowledge of Pragmatism)

คำว่า “ปฏิบัตินิยม” เป็นระบบความคิดทางปรัชญาที่ปรากฏขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ในตอนปลายคริสตวรรษที่ 15 ในครั้งแรก คำว่า ปฏิบัตินิยมหรือ Pragmatism นี้ ชาร์ลส เฟียร์ซ

เป็นผู้ใช้เป็นคนแรก² ใน พ.ศ. 2421 โดยให้ความหมายตามรากศัพท์ภาษากรีก คือ Pragma ซึ่งแปลว่าการกระทำที่สัมฤทธิ์ผล แต่ในงานชื่อ Pragmatism หน้า 54–55 วิลเลียม เจมส์ กล่าวได้ว่า “ปฏิบัตินิยมเป็นเพียงวิธีการมากกว่าที่จะเป็นระบบปรัชญา เพราะเป็นเพียงเจตนาคดี เป็นท่าที่ความคิด ไม่สนใจสิ่งปฐมเหตุ สิ่งที่เป็นนามธรรมไร้ตัวตน, หลักการที่ตายตัว, ระบบปรัชญาที่ปิดตาย ตลอดจนเหตุผลเชิง A priori ทั้งไม่ใส่ใจในเรื่องสิ่งสูงสุด และต้นกำเนิดอันหลอกหลวง แต่กลับเพ่งมองไปสนใจในสิ่งที่เป็นรูปธรรมสิ่งสุดท้าย ผลผลิตหรือผลที่ตามมา สิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงทั้งหลาย” เจมส์กล่าวต่อไปอีกว่า “ปฏิบัตินิยมไม่ใช่เป็นสิ่งใหม่ในโลกปรัชญา แต่เป็นเพียงชื่อใหม่ที่ใช้เรียกวิธีการเก่าเท่านั้น³” อย่างไรก็ตาม เมื่อแนวคิดสายนี้ปรากฏขึ้นในอเมริกา ซึ่งนำโดย วิลเลียม เจมส์ ชี.อส. เพียร์ส, จอห์น ดิวอี และชิลเดอร์ นั้น pragmatism ได้รับความสนใจ และกลายเป็นแนวคิดที่มืออิทธิพลมากทั้งในหมู่นักวิชาการและผู้ที่สนใจทั่วไป ทั้งนี้เหตุผลประการหนึ่งอาจเป็นเพราะปฏิบัตินิยมลักษณะเป็นสมมือนปฏิกริยาโดยตอบต่อปรัชญา ระบบเก่าที่สำคัญหลายระบบ เช่น ปรัชญาสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) เหตุผลนิยม (Rationalism) จิตนิยม (Idealism) และวุฒิปัญญาณิยม (Intellectualism) เป็นต้น แต่มีแนวโน้มสอดคล้อง กับปรัชญาที่นำเสนอในหลายระบบ เช่นเดียวกัน เช่น ปรัชญานามนิยม (Nominalism) ในแง่ที่สนใจสิ่งเฉพาะ (Particular) ปรัชญาอัตตประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ในแง่ที่เน้นภาคปฏิบัติและสอดคล้องกับปรัชญาแนวปฏิฐานิยม (Positivism) เป็นในแง่ที่รังเกียจการแก้ปัญหา ด้วยการใช้ถ้อยคำ สนใจปัญหาที่ไร้ประโยชน์และมุ่งมั่นในปัญหานามธรรมของอภิปรัชญา⁴

นอกจากนี้ยังมีข้อที่ควรสนใจเพิ่มเติมโดยสังเขปเกี่ยวกับปรัชญาระบบนี้ เช่น ความหมาย และชื่อที่ใช้เรียกที่แตกต่างกันของนักปรัชญาแต่ละท่าน เช่น

ชาร์ลส์ เอส. เพียร์ซ (พ.ศ. 2382–2457) ที่เชื่อกันว่าเป็นผู้ตั้งปรัชญาระบบนี้ใช้ชื่อว่า “ปฏิบัตินิยม” โดยเน้นว่า เอกลักษณ์ของปรัชญาควรจะตั้งอยู่บนพื้นฐานแบบวิทยาศาสตร์ และทฤษฎีทางปรัชญาควรจะมีลักษณะเป็นข้อสมมติฐานที่จะก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลใน

² Kant ก็เคยใช้คำนี้ในทางปรัชญา โดยหมายถึงกฎหรือหลักมาตรฐานที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ เพื่อแยกให้แตกต่างจากสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์ (ผู้รีบูนเรียง)

³ D.M. Datta, *Chief Currents of Contemporary Philosophy*, The University of Calcutta, 1961, P. 176.

⁴ เฉลิมเกียรติ ผิวนวล, แนวปรัชญาตะวันตก ฉบับ “สารนิพนธ์” โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง 2521, หน้า 139.

ภาคปฏิบัติ เพียร์สก์สำรวจว่าการที่เราจะเชื่อมันได้ว่าข้อความใด ทฤษฎีใด เป็นความจริงหรือเท็จ จะต้องแน่ใจได้ว่ามันจะมีผลลัพธ์ต่อชีวิตหรือไม่เมื่อบุคคลทำตามแล้ว ถ้าไม่มีผลสัมฤทธิ์สิ่งนั้น ก็หากว่าเรียกว่าความจริงไม่

ทฤษฎีว่าด้วยความรู้⁵

สาระสำคัญแห่งทฤษฎีว่าด้วยความรู้ของปรัชญาปฏิบัตินิยมมีลักษณะที่นำเสนอให้ในแบบที่ปฏิเสธทฤษฎีอื่น และในแต่การเสนอแนะใหม่ ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้ซึ่งในตอนนี้เราจะแบ่งหัวข้อการศึกษาเป็น 4 ประการ คือ

1. ปฏิบัตินิยม ปฏิเสธญาณวิทยาแบบปัญญา尼ยม
2. ลักษณะและหน้าที่ของความรู้
3. ทัศนะเรื่องความจริงของปฏิบัตินิยม
4. ทัศนะเรื่องความผิดพลาดในทางความรู้

ประเด็นที่ 1 เนื่องจากปฏิบัตินิยมมีหลักการเน้นในเรื่องทฤษฎีความรู้ ลักษณะ ความหมาย และหน้าที่ของกระบวนการของความรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ดังนั้น ปฏิบัตินิยมสัมบูรณ์จึงไม่เห็นด้วยกับหลักญาณวิทยาแบบปัญญา尼ยม หรือเหตุผลนิยม ของกลุ่มนักปรัชญาสายจิตนิยมสัมบูรณ์ เช่น ปรัชญาของอังรี แบร์กชอง ของบรัดเลีย์ และของเอเกล เป็นต้น ซึ่งมีหลักการร่วมกันว่า เหตุผลซึ่งมีอยู่แล้วในจิตก่อนการมีประสบการณ์ เป็นบ่อเกิดของความรู้ ซึ่งการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นนี้ เราแยกพิจารณาได้ 2 นัย คือ

1.1 ลักษณะปฏิเสธหลักการทางญาณวิทยา ปฏิบัตินิยมไม่เห็นด้วยกับหลักการที่ว่า ลำพังการหยั่งรู้แบบลัทธินิยมความลึกลับ (Mysticism) และการรู้ด้วยอาศัยปัญญาหรือความมีเหตุผล ทางทฤษฎีหรือทางนามธรรมล้วน ๆ จะทำให้บุคคลสามารถเข้าใจลักษณะที่แท้จริงของประสบการณ์ได้ และทั้งยังไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงในภาคปฏิบัติตัวอย่างนี้นี้ ปฏิบัตินิยมจึงเห็นว่าปัญญาหรือความมีเหตุผล ถ้ามองในแง่ชีวิตฯ ควรจะเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อบุคคลจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ จะนั้น เราจึงไม่ควรตีคุณค่าของปัญญาเพื่อประโยชน์ของปัญญาเอง นั่นคือความรู้เป็นเพียงแผนงานหรือแผนตราระเตรียมเพื่อการกระทำการก่อว่าจะเป็นตัวเปิดเผย ความจริงแท้ ในความหมายหนึ่ง ปัญญาเป็นเพียงเครื่องใช้อาศัยนำทางของเจตจำนงเท่านั้น

⁵ D.M. Datta, **The Chief Currents of Philosophy**, The University of Calcutta 1961, p. 187.

1.2 ลักษณะปฎิเสธหลักการทางอภิปรัชญา ปฏิบัตินิยม ปฎิเสธทฤษฎีต่าง ๆ ทาง อภิปรัชญาที่มีลักษณะหยุดนิ่งคงที่ (Static Metaphysics) ดังนั้น ปฏิบัตินิยมจึงไม่เห็นด้วยกับ ทัศนะที่ว่า ปัญญาเป็นลักษณะพื้นฐานประจำของจิต เพราะปฏิบัตินิยมยืนยันว่า โดยแท้จริงแล้ว จิตเป็นเพียงกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในกระบวนการนั้น บุคคลพยายาม ปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับวัตถุประสงค์ของตนเอง ประการ ที่สอง ปฏิบัตินิยมเห็นว่า แม้สิ่งที่เรียกว่า “ความแท้จริง” ก็เป็นเพียงกระบวนการที่เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกัน ไม่ใช่ความจริงแท้เป็นสิ่งที่มีเหตุผลเป็นธรรมชาติแท้ด้วยเดิม ดังที่ ปรัชญาจิตนิยมสัมมูลณ์ของເເກລຍິນยันว่า จักรวาลเป็นระบบที่เป็นไปหรือถูกควบคุมโดยกฎ เหตุผล (Panlogism) ซึ่งแม้การเปลี่ยนแปลงก็ดำเนินไปตามกฎวิภาควิธีที่ tally ตัวคือมีลักษณะ เป็นบทตั้ง (Thesis) บทแย้ง (antithesis) และบทสรุป (synthesis)

จากหลักการศึกษาวิเคราะห์ทั้ง 2 แต่ดังกล่าวซึ่งให้เห็นว่า ปฏิบัตินิยมมีแนวทฤษฎี เป็นหลักกึ่งกลางระหว่างเหตุผลนิยม (Rationalism) และอยาณิยม (Agnosticism) คือ ไม่เห็นด้วย กับเหตุผลนิยมตามนัยที่กล่าวแล้ว แต่ก็ไม่ปฏิเสธว่าความรู้ที่แท้จริงเป็นไปได้ เพราะอย่างน้อย ที่สุดมนุษย์ก็สามารถจะมีความรู้ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือได้ และความรู้ทั้งหมดที่มนุษย์มีอยู่ ล้วนปรากฏในขอบข่ายของประสบการณ์ทั้งสิ้น

ประเด็นที่ 2 ลักษณะหน้าที่ของความรู้ ปฏิบัตินิยมถือว่าความรู้ทุกชนิดล้วนมีแหล่ง เกิดจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ซึ่งเจมส์เห็นว่าเป็นที่มาเพียงแหล่งเดียวของความรู้ และ “ประสบการณ์” มีข้อควรศึกษาตามนัยปฏิบัตินิยม ดังนี้

2.1 ประสบการณ์นอกจากจะหมายถึงบ่อเกิดทางประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกายแล้ว ยังหมายถึงความรู้สึกที่บุคคลรู้สึกได้โดยตรงด้วย เช่น ความรู้สึกทางศาสนา ทางศีลธรรม และทางสุนทรียภาพ เป็นต้น ซึ่งโดยนัยนี้ การกล่าวถึงประสบการณ์ที่รับรู้ไม่ได้ เจมส์, ชิลเลอร์ และดิวอี้ ต่างก็เห็นว่าเป็นสิ่งไร้ประโยชน์และไม่มีความหมาย

2.2 ทัศนะเรื่องประสบการณ์ของปฏิบัตินิยมแตกต่างจากทฤษฎีประสบการณ์เชิง เอกนิยมของนักจิตนิยมสัมมูลณ์ที่ยึดหลักว่า มีจิตวิญญาณครอบคลุมประสบการณ์ทั้งมวล แต่ปฏิบัตินิยมยืนยันว่าประสบการณ์ในลักษณะที่หลากหลายและแตกต่างกัน ดังนั้น สิ่งที่ เรียกว่าประสบการณ์บริสุทธิ์จึงเป็นเพียงชื่อของการใหม่ไปอย่างต่อเนื่องไปในทันทีของกระบวนการ

หมายเหตุ : อยาณิยมหรือปฏิเสธนิยม คือ ปรัชญาที่ปฏิเสธเรื่องพระเจ้า, นรก-สวรรค์

การชีวิตซึ่งจะปรากฏในเด็กแรกเกิด ในบุคคลที่อยู่ในภาวะใกล้สัญญาณ คนที่อยู่ภายใต้ อำนาจยาและคนที่เข้มป่วยหนัก หรือคนที่ถูกตีศีรษะอย่างแรง

2.3 ประสบการณ์ลักษณะเป็นภาวะกึ่งกลาง (neutral) ศื่อ มิใช่เป็นเรื่องจิต (จิตวิสัย) โดยส่วนเดียว หรือเป็นเรื่องของสิ่งที่ถูกรับรู้ (วัตถุวิสัย) แต่อย่างเดียว โดยไม่สัมพันธ์กับประสบการณ์อื่น ๆ

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับหน้าที่ของความรู้นั้น ควรศึกษาได้โดยนัยที่ว่า

2.4 ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ซึ่งได้รับการคัดเลือก (selective) และนำไปปฏิสูจน์ ทดลองจนสัมฤทธิผลแล้ว มีคุณค่าเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อการที่ชีวิตจะสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมดังกล่าว

2.5 ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความคิดหรือความรู้ตั้งกล่าว ก็มีคุณค่าเป็นเพียงหลัก สมมติฐานเพื่อการกระทำต่อไปในอนาคต ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือ ไม่มีความรู้ที่คงที่ ตายตัวหรือความรู้ที่เป็นสถากลัเซิงวัตถุวิสัย

ข้อสังเกต การที่ปฏิบัตินิยมชี้นำความรู้ของมนุษย์ในลักษณะเน้นที่การพิสูจน์ทดลองนั้น ดิวอี้ศื่อว่าเป็นความก้าวหน้าทางทฤษฎีความรู้แนวใหม่ เทียบได้กับหลักการปฏิวัติทางด้าน ศาสตร์ของโโคเบอร์นิคส์ที่บอกว่า ศูนย์กลางของจักรวาลคือดวงอาทิตย์ มิใช่โลกของเรา โดย ดิวอี้ชินายว่า ขณะที่นักเหตุผลนิยมยืนยันว่าความรู้ที่แท้จริงเกิดจากเหตุผลซึ่งมีอยู่แต่เดิมแล้ว ในจิตก่อนการมีประสบการณ์ ส่วนนักประจักษณ์นิยมกลับยืนยันว่าความรู้เกิดจากประสบการณ์ เท่านั้น และคนที่ได้ใช้หลักการร่วมของนักปรัชญาทั้งสองระบบว่า ความรู้จะต้องเริ่มต้นที่ ประสบการณ์และกล้ายเป็นความรู้ที่แท้จริงด้วยพฤติการณ์ที่มีเหตุผลของจิต ศื่อ แทนที่จะถือว่า ในการรู้นั้น จิตกำหนดวัตถุ แต่คนที่เห็นว่าวัตถุต่างหากเป็นตัวกำหนดจิต แต่ปฏิบัตินิยมเห็นว่า ทั้งวัตถุและจิตที่กำหนดนั้นที่รู้ไม่มีธรรมชาติที่หยุดนิ่งหรือคงที่ เพราะสิ่งทั้งสองปรากฏขึ้นจาก ความพยายามในการเปลี่ยนแปลง (moving whole) อันเกิดจากส่วนย่อย (ประสบการณ์ย่อย) ที่ประกอบสัมสาร์ค์ (interacting parts) และนี้คือศูนย์กลางที่เกิดขึ้นเมื่อมีความพยายามที่จะเปลี่ยน ประสบการณ์ทั้งหลายในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

ประเด็นที่ 3 ทัศนะเรื่องความจริง ชิลเลอร์ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาดของ มนุษย์ในทัศนะที่ว่าด้วยความจริงไว้ 7 ประการ⁶

⁶ Ibid ; p. 212.

1. ทัศนะที่ยืนยันว่าความจริงเป็นคุณสมบัติของประพจน์ เช่น ในกรณีของตรรกวิทยา
 2. ทัศนะที่ยืนยันว่า ความจริงคือการรู้แจ้งความแท้จริง (ซึ่งอาจจะเป็นจริงหรือเท็จได้ เว้นเสียแต่จะได้ผ่านกรรมวิธีการพิสูจน์จากประสบการณ์สามัญ)
 3. ทัศนะที่ยืนยันว่า ความจริงคือความจำเป็นที่เกิดจากกระบวนการการที่จำเป็นของความคิด เช่น ในกรณีของประพจน์เหตุและบทสรุปของช่วงความคิด (Syllogism)
 4. ทัศนะที่ยืนยันว่า ความจริงเกิดจากการหยั่งรู้ที่ประจักษ์เฉพาะตน เช่น ในกรณี การหยั่งรู้ทางศาสนาและทางเทววิทยา เป็นต้น
 5. ทัศนะที่ยืนยันว่า ความจริงคือความลงรอยกันระหว่างการรับรู้และสิ่งที่ถูกรับรู้ ซึ่งถ้าหมายถึงความลงรอยกันระหว่างสภาพะทางจิตใจกับความจริงที่เหนือประสบการณ์ ก็เป็นสิ่งพิสูจน์ไม่ได้
 6. ทัศนะที่ยืนยันว่า ความจริงคือความสอดคล้องกันในส่วนทั้งหมด ซึ่งปฏิบัตินิยมเห็นว่า เมนวนิยายก็มีความลงรอยสอดคล้องกันในส่วนทั้งหมดของโครงเรื่องไม่มีส่วนใดขัดแย้ง กันเลย แต่ก็หาได้สือว่าเรื่องในวนิยายเป็นความจริงไม่ สำหรับในกรณีที่สือว่าความสอดคล้อง กันคือความสมดุลแห่งหลักการถึงที่สุดในชีวิตจริงไม่ สำหรับในกรณีที่สือว่าความสอดคล้องกัน คือ ความสมดุลแห่งหลักการถึงที่สุดในชีวิตจริงประจำวันก็อาจเป็นไปไม่ได้
 7. ทัศนะที่ยืนยันว่า ความจริงเป็นสิ่งที่มีอยู่เองโดยอิสระไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของ จิตปฏิบัตินิยมเห็นว่าความจริงในแนวดังกล่าวไม่มี เพราะสิ่งใดก็ตามที่บุคคลคิดว่าอาจมีอยู่ โดยอิสระอย่างสิ้นเชิงจากจุดมุ่งหมายและประสบการณ์ของมนุษย์ ก็ย่อมจะอยู่เหนือความรู้ ของมนุษย์ และเพราะเหตุนั้นก็จะไม่มีโครงรูปแน่ๆ
- เมื่อปฎิเสธทัศนะในเรื่องความจริง 7 ประการนี้แล้ว ปฏิบัตินิยมได้ซึ่งเสนอความจริง ในทัศนะของตนโดยนัยสรุป 5 ประการ คือ⁷
1. ความจริงคือสิ่งที่พิสูจน์ได้ด้วยผลจากการปฏิบัติ
 2. ความจริงคือความคิดที่เป็นดุจอุปกรณ์ทางการปฏิบัติ
 3. ความจริงเป็นสิ่งเฉพาะและเป็นพันธสัจจะ
 4. ความจริงมิใช่สิ่งที่จำเป็นต้องเป็นจริงตลอดไปหรือเป็นความจริงอมตะ
 5. ความจริงคือสิ่งที่มีเดิกรีของความเป็นไปได้มากที่สุด บางด้วยความสัมฤทธิ์ผลทางภาคปฏิบัติเมื่อผ่านขั้นการพิสูจน์ทดลองไปแล้ว

⁷ Ibid ; pp. 203 - 215

ประการที่ 1 ความเป็นจริงจะต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ หมายความว่าทฤษฎีทัศนะหรือความเชื่อที่ถือว่าเป็นความจริงได้จะต้องดัดสินด้วยการพิสูจน์ผลจากการปฏิบัติที่สมฤทธิ์ผล หรือล้มเหลว นั่นคือผลที่เกิดขึ้นเป็นเสมอมาตรฐานวัดคุณค่าความจริงหรือเท็จของทฤษฎีนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะปฏิบัตินิยมเห็นว่า ความจริงทั้งหลายมิใช่เป็นความจริงอยู่แล้วด้วยตัวมันเอง

ประการที่ 2 ความจริงคือความคิดที่เป็นดุจอุปกรณ์ในภาคปฏิบัติ ประเด็นนี้เราสามารถศึกษาวิเคราะห์ได้จากอิทธิพลของข้อเท็จจริงทางชีววิทยา คือ ปฏิบัตินิยมไม่ถือว่าความรู้เป็นเพียง “กระจกส่อง” หรือ “MIRROR” ของความแท้จริงที่มิอยู่แล้ว แต่เป็นเพียงอุปกรณ์เครื่องช่วยของชีวิต ในอันที่จะทำให้กิจกรรมที่ทำมีประสิทธิภาพหรือเพื่อทำให้แผนงานที่จะทำในอนาคตมีประสิทธิผล นั่นคือคุณค่าของความจริงเป็นสิ่งที่บุคคลเป็นผู้ประเมินเอง เพราะลำพังความคิดล้วน ๆ ที่ไม่นีองด้วยจุดมุ่งหมายและการตีคุณค่าของบุคคลยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นความจริงหรือเท็จ เช่น วัตถุหนึ่งเราจะถือว่าหนักหรือเบาได้ก็ต่อเมื่อรายกมันขึ้นมาแล้วเท่านั้น

ประการที่ 3 ความจริงมีลักษณะเป็นจริงในสิ่งเฉพาะการ มีลักษณะสัมพันธ์ในความหมายที่ว่า ไม่มีความจริงสากลหรือความจริงปรมติ เพราะความจริงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและเครื่องวัดคุณค่าแต่ละอย่าง เช่น ทฤษฎีปีโตเลเมียที่ว่า “โลกเป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ” ก็เป็นความจริงอยู่สมัยหนึ่งในแต่ก่อนให้เกิดความสมประสงค์บางปัจจัยในการทำให้ผู้ศึกษาสามารถอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ แต่เมื่อทฤษฎีโคเบอร์นิกัสเกิดขึ้น ทฤษฎีเก่าก็ไม่เป็นความจริง ทฤษฎีใหม่ที่ว่า “ดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ” ก็จึงกลายมาเป็นความจริง หรือเช่นตัวอย่าง $2 + 2 = 4$ มิใช่เท่ากับ 4×2 เสมอไป มันแล้วแต่เงื่อนไข เพราะน้ำ 2 หยดน้ำรวมกันน้ำอีก 2 หยด ก็จะกลายเป็นน้ำหยดเดียวเท่านั้น โดยนัยนี้ ความจริงจึงเป็นสิ่งที่ต้องมีเงื่อนไขกำหนดให้มันเป็นจริง

ประการที่ 4 ทฤษฎีความเป็นไปได้สูงสุด ประเด็นนี้คืออีกหนึ่งว่าไม่มีความแท้จริงสมบูรณ์ที่ต้องเป็นจริง 100% หรือเป็นความจริงตลอดไป เพราะจำเป็นต้องเป็นความจริง ทั้งนี้ เพราะโครงสร้างความคิดของบุคคลไม่ใช่สิ่งที่คงที่ตายตัวไม่เปลี่ยนแปลง แต่ความคิดทั้งหมดเป็นเพียง “สิ่งเพื่อการทดลอง” แม้ความคิดบริสุทธิ์ เช่น หลักความสัมพันธ์ในทางคณิตศาสตร์ ก็เป็นเรื่องความนีองกันทางสัญลักษณ์เท่านั้นเอง และสัญลักษณ์ก็ล้วนเริ่มต้นไปจากประสบการณ์ในข้อเท็จจริงส่วนย่อยเฉพาะทั้งหลายนั้นเอง ฉะนั้น ในขอบข่ายของความรู้ของมนุษย์ บุคคลจะไม่พบความจริงชนิดที่แน่นอนที่สุด จะพบกับแต่ “ดีกรีความเป็นไปได้มากหรือน้อย” เท่านั้น

แม้กฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ก็เป็นเพียงสิ่งที่มีความเป็นไปได้สูงเท่านั้น นอกนี้ทั้งชิลเลอร์และดิวอีต่างก็เห็นร่วมกันว่า บทสรุปทางกฤษฎีทั้งหลายหรือความรู้ทั้งหลายเป็นเพียงข้อสมมติฐาน หรือกฎอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าบุคคลปฏิบัติตามจนถ้วนทั้งผลแล้วจึงจะเป็นความจริงขึ้น นั่นคือความจริง เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเอง

ข้อสังเกต จากลักษณะการเขียนทั้ง 5 แนวนี้ ได้รู้ให้เห็นความจริงในทัศนะของปฏิบัติ นิยมพอสมควร แต่มีข้อที่ควรศึกษาสังเกตอีก 2 ประการ ความจริงและความมีประโยชน์ (ทั้งในภาคกฤษฎีและภาคปฏิบัติ) คือสิ่งเดียวกันหรือไม่? ซึ่งประเด็นนี้ปฏิบัตินิยมชี้ว่า ความจริง เป็นเพียงชื่อของสิ่งที่จะถูกพิสูจน์ว่าดีได้ หรือถือว่ามีคุณค่าได้เท่านั้น แต่ไม่ได้หมายความว่า ทุกสิ่งที่มีประโยชน์จะเป็นความจริงได้ เพราะมันท่าน นานิยาย และเรื่องตอกก็เป็นสิ่งที่มี ประโยชน์ แต่นั้นไม่ใช่ความจริง เพราะเป็นสิ่งที่ทนต่อการพิสูจน์ไม่ได้

ประเด็นที่ 4 ทัศนะที่ว่าด้วยความผิดพลาด (error) ซึ่งปฏิบัตินิยมมีหลักการคล้ายคลึง กับทัศนะในเรื่องความจริง คือ ความผิดพลาดต่าง ๆ ในทางความรู้ ถ้าเราศึกษาในลักษณะ ที่สัมพันธ์กับลักษณะทางชีววิทยาจะเห็นว่า ความคิด หรือความเชื่อที่มีแนวโน้มที่จะพิสูจน์ ทดลองได้ทำให้บุคคลถึงเป้าหมายได้ ก็จะถูกว่าเป็นความจริง แต่ถ้าล้มเหลว ก็จะถูกว่าเป็น ความผิดพลาด ประการสำคัญ ปฏิบัตินิยมไม่ยอมรับสิ่งที่เรียกว่า ความผิดพลาดสมบูรณ์ หรือ ความเท็จสมบูรณ์แบบ จะนั้น ความผิดพลาดหรือความเท็จจริงจึงเป็นเพียงความล้มเหลวแห่ง ความรู้ของมนุษย์ที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้เท่านั้น

10. กฤษฎีว่าด้วยความจริง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ปรัชญาปฏิบัตินิยมให้ความสนใจและเน้นในเรื่องวิธีการทางความรู้ หรือความจริงที่จะมีความสัมฤทธิ์ผลในทางภาคปฏิบัติมากกว่าที่จะสนใจในการค้นหาความจริง เชิงอภิปรัชญา อย่างไรก็ตาม ปฏิบัตินิยมในทัศนะของวิลเลียม เจมส์ และชิลเลอร์ ได้แสดงให้เห็นแนวโน้มในการแสวงหาความจริงอยู่ในหลาย ๆ ลักษณะซึ่งควรแก่การศึกษา เพราะกฤษฎี ความรู้มักจะสัมพันธ์กับความจริงอยู่เสมอไป จะนั้น ในประเด็นนี้จะกล่าวถึงทัศนะของนักปรัชญา ทั้งสองท่านโดยสังเขปดังนี้

ความจริงในทัศนะของวิลเลียม เจมส์

ในผลงานชื่อ “ปฏิบัตินิยม” หน้า 244–245 เจมส์ได้ยืนยันว่า ความจริงเป็นสิ่งที่บุคคล

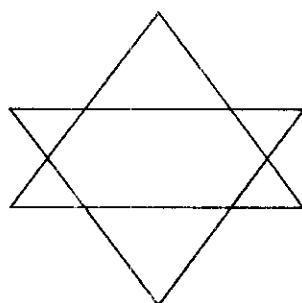
สามารถรับรู้ได้โดยตรง เพราะเป็นสิ่งที่มีอยู่ในขอบเขตของประสบการณ์นั้นเอง มิใช่เป็นความแท้จริงชนิดที่มีอยู่เหนือประสบการณ์อย่างที่นักปรัชญาฝ่ายจิตนิยมส่วนใหญ่ยืนยัน โดยนัยนี้เจมส์ได้แบ่งความแท้จริงตามทัศนะของท่านออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ความแท้จริงที่มีอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงติดต่อกันของเพทนาการที่เกิดขึ้นอยู่ทุกขณะ

2. ความจริงที่มีอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างเพทนาการต่าง ๆ หรือระหว่างภาพลียนแบบ (copies) ของเพทนาการเหล่านั้นในจิตของบุคคล

3. ความจริงที่มีอยู่ในประสบการณ์ก่อนเกิดเพทนาการใหม่แต่ละครั้ง

โดยการแบ่งความจริงออกเป็น 3 ส่วนเช่นนี้ เราจะเห็นได้ว่า เจมส์ได้ยืนยันความจริง เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับจิต มิใช่เป็นสิ่งที่มีอยู่อิสระต่างหากจากจิตเลย เพราะเพทนาการหรือความรู้สึก แม้เราจะไม่รู้ชัดว่าเกิดจากอะไรแล้ว แต่มันก็อาศัยจิตเกิดขึ้น จิตทำหน้าที่รวมเพทนาการเหล่านั้น จิตจะให้ความสนใจตลอดจนจัตุรัสบีบและกำหนดทิศทางของเพทนาการ แม้ในเรื่องความ สัมพันธ์ระหว่างเพทนาการชนิดต่าง ๆ ก็ขึ้นอยู่กับจิต ประการสุดท้าย เจมส์ชี้ว่าประสบการณ์ หรือความแท้จริงที่จิตรับรู้มาก่อนจะเป็นตัวทำหน้าที่เปลี่ยนหมาย และให้คำนิยมแก่เพทนาการ ที่กำลังเกิดขึ้น ในผลงานเล่มเดียวกัน หน้า 247 เจมส์ได้เสนอหลักการเปรียบเทียบอุปมาว่า ในการเกิดเพทนาการนั้น จิตรับมันมาทั้งกลุ่มเพทนาการโดยคล้าย ๆ กับเรารับรู้ก่อนที่จะทั้งก้อน

แต่การเปลี่ยนหมายต้องขึ้นอยู่กับจิต เทียบได้กับการที่เรานำเอาหินน้ำมาสักเป็นรูปสิ่ง ต่าง ๆ จะนั้น นอกจากนี้ เจมส์ยังได้แสดงรูปด้วยร่างที่เขียนเป็นรูปสามเหลี่ยมซ้อนกัน 2 รูป ซึ่งท่านอธิบายว่า รูปนี้บางคราวจะเห็นว่าเป็นรูปดวงดาว บางคราวจะยืนยันว่าเป็นรูปสามเหลี่ยมซ้อนกัน 2 รูป แต่บางคราวจะค้านว่าเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า 6 รูป เป็นต้น

นั้นคือ รูปดังกล่าวเทียบได้กับพจนานุกรมที่เกิดขึ้นเมื่อเรื่องกัน แต่การแปลความหมายหรือให้ความเห็นของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันออกไปโดยนัยนี้ จึงสรุปทัศนะของเจมส์ในประเด็นนี้ได้ว่า

1. **ความแท้จริงเป็นสิ่งที่รู้สึกได้** เพราะเป็นสิ่งที่มีอยู่ภายในขอบข่ายของประสบการณ์ สามัญของบุคคล
2. **ความจริงดังกล่าว เมื่อถือเอาความสนใจและความมีประไชยเป็นหลัก ย่อมจะมีอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ใช่มีความจริงเพียงอย่างเดียวหรือสองอย่างเท่านั้น**
3. **มนุษย์คือผู้สร้างความจริงขึ้นมา** เหมือนกับมนุษย์สร้างรูปสลักของสิ่งต่าง ๆ จากหิน bazen
4. **ไม่มีความแท้จริง ชนิดที่มีอยู่แบบสำเร็จรูปแล้ว และมีอยู่เป็นอิสระจากการแปลความหมายของจิต**
5. **ความแท้จริง ในลักษณะนี้เป็นการเพิ่มศักดิ์ศรีและความรับผิดชอบให้แก่ชีวิตของบุคคล**

ประการสุดท้าย เจมส์ได้นั่นสรุปว่า ความแท้จริงในทัศนะของท่านขึ้นอยู่กับความสัมฤทธิ์ผล ความพอใจที่เกิดตามมาเมื่อเราแน่สิ่งที่ถือว่าเป็นความจริงเข้าสู่ภาคปฏิบัติ อีกนัยหนึ่ง ความแท้จริงทั้งหมดตามนัยนี้จึงมีลักษณะเป็นสมมติสัจจะ ไม่มีความแท้จริงสูงสุด หรือปริมัตถสัจจะ

ความแท้จริงในทัศนะของชิลเลอร์

ในผลงานชื่อ Studies in Humanism ชิลเลอร์ได้ให้หลักการสนับสนุนทัศนะความจริงของเจมส์ โดยชิลเลอร์ได้ยึดหลักของนักปรัชญาไซฟีสต์ชื่อโพรแทกอรัสที่ว่า “มนุษย์เป็นเครื่องวัดสิ่งทั้งปวง” แต่ชิลเลอร์ได้แปลความหมายใหม่ว่า “มนุษย์เป็นผู้สร้างความแท้จริง” และความรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นมีผลในการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวบุคคลผู้รู้และวัตถุที่ถูกรู้ ในประเด็นนี้ชิลเลอร์ได้ให้หลักการสนับสนุนไว้ 5 ประการ คือ

1. ด้วยการวิเคราะห์พจนานุกรมที่เกิดขึ้นและการที่จิตเสืออาณาเขตพจนานุกรมที่น่าสนใจ แสดงให้เห็นว่าจิตเป็นตัวทำการเลือกและสร้างวัตถุที่แท้จริงแห่งความสนใจ
2. จิตของมนุษย์ทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก เป็นตัวกำหนดให้ความหมายและคุณค่าแก่สิ่งที่มันรับรู้

3. ความจริงเมื่อประยุกต์เข้าสู่การปฏิบัติจะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตามนุชัยได้
4. ในบางกรณี ความรู้ของบุคคลที่ปรากฏในรูปของ “ความเห็น” จะมีผลกระทบ-กระเทือนหรือเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและพฤติกรรมของเพื่อนร่วมโลกได้

5. ความรู้เปลี่ยนแปลงตัวผู้รู้ได้ และเนื่องจากผู้รู้เป็นส่วนหนึ่งของความแท้จริง ฉะนั้น ความแท้จริงก็เชื่อว่าถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วย

จากทัศนะทั้ง 5 ประการนี้ เป็นการยืนยันหลักการที่ว่า ความแท้จริงมิใช่เป็นสิ่งที่มนุษย์ค้นพบ หรือเป็นสิ่งที่เปิดเผยตัวมันเองออกมานั้น แต่มนุษย์ต่างหากเป็นผู้สร้างความรู้หรือ ความจริงนั้น ๆ ขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้ง ๆ ที่ยืนยันในหลักการดังกล่าวมาแล้ว แต่ทั้งเจมส์ และชิลเลอร์ก็ยังเชื่อใน “ความแท้จริงที่รู้ไม่ได้” อุปุ ซึ่งท่านหันหัวสองฝ่ายว่าเป็นสิ่งที่ถูกให้ หรือสิ่งที่ เข้ามาสู่จิตของมนุษย์ก่อนที่จิตจะมีการรับรู้ บางครั้งชิลเลอร์เรียกสิ่งนี้ว่า “ความแท้จริงที่ เป็นจริง (real reality)” และว่า “สิ่งที่เป็นเพียงศักยภาพ” ที่ยังถือไม่ได้ว่าเป็นความจริงหรือเท็จ แต่ศักยภาพดังกล่าวจะเปิดเผยตัวมันเองออกมานะเป็นความจริงได้เมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับจิตใจ ของมนุษย์ ดังนั้น โดยทัศนะนี้ ความจริงที่รู้ไม่ได้จึงมีลักษณะคล้ายกับสารที่มีชีวิตและ มีการสนองตอบต่อสิ่งเร้า ซึ่งเป็นหลักการที่ใกล้เคียงกับทัศนะของลัทธิ Hylozoism และลัทธิ Panpsychism ในความหมายที่ว่าความจริงแท้ทั้งหมดนี้อยู่กับการเปลี่ยนแปลงหมายของจิตมนุษย์ เอง

อนึ่ง ต่อปัญหาที่ว่า ปรัชญามนุษย์นิยม (Humanism) ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของปฏิบัติ-นิยม มีหลักการเป็นจิตนิยมหรือสัจنيยม เนินได้ชัดว่ามนุษย์นิยมของชิลเลอร์มีลักษณะทาง ปรัชญาเป็นกลางระหว่างปรัชญาทั้ง 2 ระบบ เพราะในทัศนะของปรัชญาจิตนิยมสัมบูรณ์และ ของสัจنيยม เห็นว่าความแท้จริงเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างอิสระจากความรู้ของจิต แต่ความเป็นจริง ก็ความจริงแท้และประสบการณ์ต่างก็มีความสัมพันธ์กันอยู่เสมอทุกกรณีไป ชิลเลอร์กล่าวว่า “เราไม่สามารถจะถือได้ว่าจิตเป็นสิ่งจริงแท้ได้ ถ้าไม่มีโลกที่แท้จริงบางชนิดที่มันจะรู้ และโลก ที่แท้จริงก็จะมีไม่ได้ถ้าไม่มีจิตรับรู้มัน”⁸ อย่างไรก็ตาม ถ้าเราศึกษาหลักการโดยทั่วไปของ ปรัชญาชิลเลอร์แล้ว กล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นจิตนิยมมากกว่าเป็นสัจจนิยม ซึ่งท่านเองก็ยืนยันว่า “มันเป็นไปได้ว่า จิต วิญญาณ ของทุกคนอาจจะตื่นขึ้นมาพบความแท้จริงของโลกมันได้ และ

⁸Studies in Humanism, Chap. xx (Dream and Idealism) p. 483.

ความผิดพลาดต่าง ๆ ไม่ใช่มือญี่ในทางวิถีของเรา แต่มือญี่ในข้อเท็จจริง (facts) ที่เป็นจริง (actual) นั่นเอง”⁹

สำหรับปัญหาที่ว่าความแท้จริงในทัศนะของนักปฏิบัตินิยมมือญี่เพียงอย่างเดียว (monism) หรือหลายอย่าง (pluralism) นั้น ? วิลเลียม เจนส์ ได้ให้ข้อสังเกตในผลงานของท่านชื่อ “ปฏิบัตินิยม” ว่า โดยแท้จริงแล้วโลกแห่งประสบการณ์มีเพียงหนึ่งเท่านั้น เราจึงสามารถเรียกว่า จักรวาลหนึ่งหรือโลกหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกัน เจนส์ก็ยอมรับพหุภาพของความแท้จริงว่า ความแท้จริงประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ และในการเกิดประสบการณ์แต่ละครั้ง ประสบการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นกระบวนการติดตอกันดุจสายโซ่ จะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความแท้จริงเป็นเอกภาพ ของพหุภาพและลักษณะแห่งสอง เมื่อพิจารณาในขั้นสูงสุดแล้วต้องมีอยู่ร่วมกัน

ข้อสังเกต โดยทั่วไปเชื่อกันว่า ปรัชญาปฏิบัตินิยมเป็นปฏิบัติกับปรัชญา แต่โดยหลักการทั่วไปแล้ว ถ้าอภิปรัชญา้นหมายถึงความแท้จริงภายในขอบเขตของประสบการณ์ ของมนุษย์แล้ว ปฏิบัตินิยมไม่ปฏิเสธ แต่ถ้าเป็นอภิปรัชญาในลักษณะความแท้จริงที่มีผู้อื่นยันว่า มีอยู่หนึ่นอย่างของประสบการณ์มนุษย์ หรือมีลักษณะเป็นหลักความแท้จริงที่มีอยู่แล้วแต่เดิม (a priori) เราเห็นได้ชัดว่า ปฏิบัตินิยมปฏิเสธอภิปรัชญาเช่นนั้น

11. การทดสอบความจริง

วิธีทดสอบความจริงที่สำคัญ ๆ มี 3 วิธี คือ

1. ความตรงกัน (Correspondence)
2. ความซัดเจ้ง (Coherence)
3. การใช้ประโยชน์ (Workability)

1. กฎเกี่ยวนการทดสอบความจริงโดยความตรงกัน

นักสังนิยมถือว่า ความตรงกันเป็นเครื่องทดสอบความจริง ความตรงกัน คือ การที่ความคิดและการพิจารณาเทียบเคียงลงรอยกันหรือกลมกลืนกันกับข้อเท็จจริงหรือวัตถุ เช่น การพิจารณาเทียบเคียงว่า “ห้องฟ้าสีคราม” ตรงกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่จริง เรารับรู้ว่าห้องฟ้า มีสีครามจึงมีความกลมกลืนกันระหว่างการพิจารณาเทียบเคียงว่า “ห้องฟ้าสีคราม” กับข้อเท็จจริงดังกล่าว

⁹ibid.

นักสัจنيยมยอมรับความแท้จริงของวัตถุภายนอกไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้ความจริง และยอมรับความแท้จริงของความคิดและการพิจารณาเที่ยบเคียงในจิต แล้วถือว่าความตรงกันของความแท้จริงทั้งสองเป็นหลักสัจธรรมนี้ คือ ทฤษฎีว่าด้วยความตรงกันของความจริง

ชันตายانا (Santayana)

ผู้เป็นนักสัจنيยมเชิงวิจารณ์ถือว่าความจริง คือ ความตรงกันระหว่างนื้อแท้ “กับความมีอยู่” ของวัตถุที่รู้กันแล้ว เนื้อแท้มีด้านที่รู้แล้วของสิ่งที่ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่เข้าใจเนื้อแท้ไม่ใช่ การสร้างของจิต แต่เป็นสิ่งที่จิตเข้าใจเนื้อแท้ไม่มีอยู่ในอากาศและกาย จิตรู้เนื้อแท้โดยตรง แต่รู้ความมีอยู่ของวัตถุโดยอ้อม

2. ทฤษฎีทดสอบความจริงโดยความชัดเจน

นักจิตนิยมเชิงวัตถุวิสัยถือว่า ความชัดเจนเป็นเครื่องทดสอบความจริง ความชัดเจน คือ ความลงรอย หรือความกลมกลืนกันระหว่างการพิจารณาเที่ยบเคียงสัจธรรมสมบูรณ์ คือ ระบบการพิจารณาเที่ยบเคียงความชัดเจนเป็นเครื่องทดสอบว่าเป็นจริง การชัดแย้งเป็นเครื่องทดสอบว่าเป็นเท็จ

นักจิตนิยมเชิงวัตถุวิสัยถือว่า โลกมีการแสดงออกของวิญญาณสัมบูรณ์ (Absolute Spirit) ความแท้จริงมีระบบการพิจารณาเที่ยบเคียงที่ลงรอยกันและกัน นักสัมบูรณ์นิยมถือว่า ความชัดเจน หรือความไม่ชัดแย้งกัน เป็นเครื่องทดสอบความจริง

3. ทฤษฎีทดสอบความจริงโดยการใช้ประโยชน์ได้

นักปฏิบัตินิยม เช่น เพียซ, เจมส์ และดิวอี้ ถือว่าการใช้ประโยชน์ได้เป็นเครื่องทดสอบความจริงความคิดยอมเป็น ความจริงถ้าใช้ประโยชน์ได้ หรือถ้าความคิดนั้นนำไปสู่สิ่งที่ตามมาอันบังเกิดผล มันก็เป็นความจริง ถ้านำไปสู่สิ่งที่ตามมาอันไม่บังเกิดผล มันก็เป็นความเท็จ การพิจารณาเที่ยบเคียงว่า “น้ำมีอยู่ในแก้ว” ย่อมเป็นความจริง ถ้าน้ำในแก้วนั้นดับความกระหายได้ ถ้าดับความกระหายไม่ได้ก็เป็นความเท็จ นักปฏิบัตินิยมจึงถือว่า กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จสิ่งที่ติดตามมาอันบังเกิดผล การใช้ปฏิบัติได้ และความมีประโยชน์ทางปฏิบัติเป็นเครื่องทดสอบความจริง

เจมส์กล่าวว่า “ความจริงเกิดขึ้นในความคิด ความคิดยอมเป็นจริง ถ้าเหตุการณ์ทำให้มันเป็นความจริง ข้อทดสอบความจริง คือ ข้อเท็จจริง เหตุการณ์และกระบวนการความสมเหตุสมผล ของความคิดเกิดจากกระบวนการที่ทำให้สมเหตุผลกับผลความจริงเกิดจากประสบการณ์

ความคิดและการพิจารณาเที่ยบเคียงยอมไม่เป็นความจริง จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าสิ่งที่เกิดตามมาบังเกิดผล ถ้าความคิดนั้นนำไปสู่ความสำเร็จก็กล่าวได้ว่ามันเป็นความจริง

สรุปเนื้อหาสำคัญในบทที่ 4

1. เรายังไง ? อะไรคือธรรมชาติของสิ่งที่เรารู้ ?
2. สัจنيยม มี 2 ประเภท คือ
 - 2.1 สัจنيยมแบบธรรมดा มีความเชื่อว่าสรรพเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างอิสระจากความรู้ จิตจะรับรู้หรือไม่ก็ตามสรรพมีอยู่อย่างนั้น
 - 2.2 สัจنيยมทางวิทยาศาสตร์ หรือสัจنيยมเชิงวิจารณ์ มีความเชื่อว่า คุณภาพของสรรพทุกชนิดขึ้นอยู่กับการรับรู้ของจิต จิตเป็นตัวกำหนดและให้ความหมาย
3. จิตนิยมอัตโนมัติของเบอร์คเลีย์ มีความเชื่อว่า สรรพได้แก่กลุ่มคุณภาพที่รวมกันเข้า คุณภาพปฐมภูมิและคุณภาพทุติยภูมิใช่อะไรอื่นนอกจากความคิดที่จิตสร้างขึ้น สิ่งที่เรา接รู้ก็คือความคิดที่จิตสร้างขึ้น
4. คุณภาพปฐมภูมิของสรรพ ได้แก่ การกินที่ ความแห้ง ความหยุดนิ่ง ความแข็ง การเคลื่อนที่ คุณภาพทุติยภูมิของสรรพ ได้แก่ สี เสียง กลิ่น รส ร้อน เย็น เป็นต้น
5. เอกกัตตนิยม (Solipsism) มีความเชื่อว่า ตนและความคิดของตนเท่านั้นมีจริง ตนมีความเชื่อมั่นในการที่ตนมีอยู่พร้อมกับความคิดของตน
6. จิตนิยมสัมบูรณ์มีความเชื่อว่า เจตจำนงมาก่อนการรับรู้ สิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริง ได้แก่ ความดี เหตุผลที่ใช้การได้ เจตจำนงบริสุทธิ์ และอัตตาที่มีจริยธรรม
7. อติจิตนิยมของเซลลิงมีความเชื่อว่า ธรรมชาติมิใช่เกิดจากการสร้างของอัตตา ธรรมชาติ มีอยู่ต่างหากไม่ขึ้นอยู่กับอัตตา ธรรมชาติจัดเป็นเหตุผลที่มีอยู่จริง จิตเป็นเหตุผลที่คิด สิ่งสัมบูรณ์จัดเป็นที่มาของระเบียบ ข้อเท็จจริงและความคิดที่เป็นจริงร่วมกัน เซลลิงเรียกสิ่งดังกล่าวว่า เจตจำนงสัมบูรณ์ (The Absolute Will)

8. จิตนิยมเชิงวัตถุวิสัยของເຊເກລ

8.1 ตามทัศนะของເຊເກລສື່ວ່າ ສິ່ງສັນນູຮົນເປັນຈິຕ ຈິຕສັນນູຮົນເປັນເຫດຸພລສາກລທີ່ມີຢູ່ໃນ ດຽວມະຫັດ

8.2 ตามທັດນະຂອງເຊເກລ ສິ່ງທີ່ມີຢູ່ຢ່າງແກ້ຈິງກີ້ວ່າ ສິ່ງທີ່ມີເຫດຸພລ ແລະ ສິ່ງທີ່ມີເຫດຸພລກີ້ວ່າ ສິ່ງທີ່ມີຢູ່ຢ່າງແກ້ຈິງ

9. ຈິຕນິຍົມຍົດເຈດນາເປັນຫຼັກຂອງໂໂພເຂາເອຣ໌

9.1 ตามທັດນະຂອງໂໂພເຂາເອຣ໌ສື່ວ່າ ເຈດຈຳນາງຄືອຄຸນສມນັດີທີ່ສຳຄັງຢູ່ຢືນຂອງຄົນເຮົາ ເຈດ-ຈຳນາງເປັນໜາຍ ຖຸຜົນບັນຍາເປັນຜູ້ຮັບໃໝ່ ຖຸຜົນບັນຍາຄາຕົບເຈດຈຳນາງ ແລະ ດຳເນີນໄປຕາມທີ່ເປັນ ຮາດຸແກ້ວຢູ່ໃນຈິຕທັງໝາຍ ທຳໄໝຄວາມຮູ້ສຶກນິກົດເປັນເອກພາພ

9.2 ລ່າງກາຍມີໃຊ້ວ່າໃຈໆອື່ນ ນອກຈາກເຈດຈຳນາງບັນດາລໃຫ້ເປັນໄປ ເຈດຈຳນາງເປັນເຫດຸພລສາກລ ຂອງທຸກສິ່ງທີ່ມີຢູ່ໃນໂລກ

10. ສັຈນິຍົມແນວໃໝ່ ມືນັກປັບປຸງຢາຫລາຍຄນ ເຊັ່ນ ໂອລັກ ມາຮົວນ ແລະ ເບອຣ໌ ພລ ມີຄວາມເຫຼືອ ແບບເດືອກກັນກັບສັຈນິຍົມແບບດຽວມະຫາດ

10.1 ສື່ວ່າເຮົາສາມາຮັບຮູ້ສິ່ງກາຍນອກໄດ້ໂດຍຕຽງ ສິ່ງທີ່ມີຢູ່ອັກຕົວເຮົາມີຢູ່ຈິງ ໄນວ່າຈິຕຈະ ຮັບຮູ້ຂອ້າມີກົດາມ ສິ່ງຕ່າງໆ ກີ່ມີຢູ່ຕາມສກວະຂອງມັນ

10.2 ຈິຕນິຍົມແນວໃໝ່ ດັດກໍານັນຈິຕນິຍົມເຊົ່າງວັດຖຸສິ່ງ ແລະ ຈິຕນິຍົມເຊົ່າງວັດຖຸສິ່ງ ຮ່ວມທັງກວິນຍົມດ້ວຍ

11. ສັຈນິຍົມເຊົ່າງວັດຖຸສິ່ງ ມືນັກປັບປຸງຢາຫລາຍຄນ ເຊັ່ນ ສັນຕານາຍາ ສຕຣອງ ໂຮເຈອຣ໌ ພລ

11.1 ມີຄວາມເຫຼືອວ່າ ໂລກປະກອບດ້ວຍສສາຮ ແລະ ຈິຕທີ່ອີກຄົດ

11.2 ເຮົາສາມາຮັບຮູ້ສິ່ງດີໃຫຍ່ຕຽງ ແຕ່ຮູ້ສສາຮແລະ ວັດຖຸອື່ນໆ ໄດ້ໂດຍອ້ອມ

11.3 ສິ່ງທີ່ອ່ອນຸມານໄດ້ມີຢູ່ຈຳນວນມາກ ແລະ ມີຢູ່ຈິງໄມ່ເໜີອັນກັບສິ່ງທີ່ປ່ຽກງົງໂດຍຕຽງ

12. ກຸ່ມຍົງວ່າດ້ວຍຄວາມຮູ້ຂອງປັບປຸງປົງປົນຕິນິຍົມ

12.1 ตามທັດນະຂອງວິລເລີຍມ ເຈມສ ສື່ວ່າ ປົງປົນຕິນິຍົມເປັນພິຍງວິທີການມາກກວ່າທີ່ຈະເປັນຮະບນ ປັບປຸງ

12.2 ໄນສັນໃຈສິ່ງປຽມເຫດຸ ສິ່ງທີ່ເປັນນາມດຽວມ ພັກການຕາຍຕ້ວ ຮະບນປັບປຸງທີ່ປົດຕາຍ

12.3 ສັນໃຈໃນສິ່ງທີ່ເປັນຮູ້ປັບປຸງ ພລພົມ ທີ່ກົດຕາມມາກັບການປົງປົນຕິ ປົງປົນຕິນິຍົມໄມ່ໃຫ້

ເປັນສິ່ງໃໝ່ໃນໂລກປັບປຸງ ແຕ່ເປັນຫຼື່ອໃໝ່ທີ່ໃໝ່ເຮົາມີກົດາມ

12.4 ປົງປົນຕິນິຍົມດັດກໍານັນປັບປຸງຮະບນເກົ່າຫລາຍຮະບນ ເຊັ່ນ ປັບປຸງສັນນູຮົນນິຍົມ ເຫດຸພລນິຍົມ ຈິຕນິຍົມ ແລະ ບຸຜົນບັນຍານິຍົມ

- 12.5 ปฏิบัตินิยมมีความเห็นชอบคล้องกับปรัชญาอัตถประโยชน์นิยม ปรัชญาปฏิรูปนิยม และปรัชญานามนิยม
- 12.6 สาระสำคัญแห่งทฤษฎีว่าด้วยความรู้ของปรัชญาปฏิบัตินิยม มีหัวข้อที่ควรศึกษาอยู่ 4 ประการ คือ
- 12.6.1 ปฏิบัตินิยมปฏิเสธญาณวิทยาแบบบุลิปัญญา
 - 12.6.2 ลักษณะและหน้าที่ของความรู้
 - 12.6.3 ทัศนะเรื่องความจริงของปฏิบัตินิยม
 - 12.6.4 ทัศนะเรื่องความพิดพลาดในทางความรู้
13. ความจริงในทัศนะของปรัชญาปฏิบัตินิยมโดยสรุปมี 5 ประการ คือ
- 13.1 ความจริง คือ สิ่งพิสูจน์ได้ด้วยผลจากการปฏิบัติ
 - 13.2 ความจริง คือ ความคิดที่เป็นดุจอุปกรณ์ทางการปฏิบัติ
 - 13.3 ความจริงเป็นสิ่งเฉพาะและเป็นพันธสัจจะ
 - 13.4 ความจริงมิใช่สิ่งที่จำเป็นต้องเป็นจริงตลอดไปหรือเป็นความจริงอมตะ
 - 13.5 ความจริง คือ สิ่งที่มีเด็กเรียนความเป็นไปได้มากที่สุด
14. วิธีทดสอบความจริง มี 3 วิธี คือ
- 14.1 ความตรงกัน
 - 14.2 ความซัดแจ้ง
 - 14.3 การใช้ประโยชน์ได้

คำตามประจำบทที่ 4

1. สัจنيยมแบบธรรมดากับสัจنيยมเชิงวิจารณ์มีทักษะแตกต่างกันอย่างไร ในเรื่องทฤษฎีความรู้ อธินาย ?
2. ท่านเข้าใจจิตนิยมอัตโนมัติของอร์เจอร์คเลีย์ อย่างไร อธินาย และอร์เจอร์คเลีย์ มีเหตุผลอย่างไรว่าคุณภาพปฐมภูมิได้มีอยู่จริงโดยสภาวะของมันเอง ?
3. จงอธินายจิตนิยมยึดเดตนาเป็นหลักของโซเปนເເອ່ອ໌ และ คำว่า “เจตจำนงเป็นนาย უฒิປັນຍາເປັນຜູ້ຮັບໃຊ້”
4. สัจنيยมแนวใหม่มีทักษะแตกต่างกันกับสัจنيยมเชิงวิจารณ์ในเรื่องความรู้ อย่างไร อธินาย ?
5. จงกล่าวถึงสาระสำคัญแห่งทฤษฎีว่าด้วยความรู้ของปรัชญาปฏิบัติ นิยมโดยสรุป
6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวที่ว่า “ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต ความคิดเป็นอุปกรณ์สำหรับการทำงาน” อธินาย